

Leopold von Sacher-Masoch

Skattegraveren Basyl

– og andre sælsomme fortællinger

Leopold von Sacher-Masoch

Skattegraveren Basyl

og andre sælsomme fortællinger

eBibliotek 1800

2024

De halte i Kurowiza

En galizisk idyl.

I den snævre gyde, som løber mellem de af levende hegn omgivne stråtækte hytter, legede en flok børn. De livlige øjne kiggede lystigt frem af de forpustede ansigter, og muntre, jublende stemmer hørtes. Pludselig blev der roligt, og da børnene ikke kunne undslippe, trak de sig helt tilbage i hegnenes grønne skygge til højre og venstre for vejen.

"Gamle Haltefanden kommer," hviskede den ene til den anden, og der stod de, ængsteligt trykkede op til hinanden, og kun de allerdristigste kastede et stjålent blik nedefra op til den gamle mand, som langsomt humpede forbi på sit vanskabte ben uden at værdige dem så meget som et blik.

Gamle Schuba var forresten ikke kun frygtet af børnene, alverden gik helst af vejen for ham. Han var kommet til verden med et for kort venstre ben. På den tid, da andre børn løber omkring og leger, lå han endnu og krøb på jorden. Ingen gav sig af med ham. Halve dage sad han ensom og forladt i en krog og grublede. Da han begyndte at gå, var han heller ikke i stand til at deltage i børnenes løjer, og da han voksede til, havde han lige så lidt mod til at slutte sig til de andre unge mennesker. De aftener, hvor ungdommen legede eller dansede under træerne bagved kirken, holdt han sig borte, som om han var udstødt af deres samfund. Han havde ingen barndom og ingen ungdom. Han talte kun sjældent, og da altid på en indædt bitter måde, som afskrækkede alle mennesker. Da han skulle til at vælge et

håndværk, hvor han kunne arbejde siddende og ikke behøvede at gå rundt til sine kunder, blev han pottemager. Som svend havde han heller ingen lystige vandreår, hans legemsfejl bandt ham fast til hans lerklump. Han var født i Kurowiza, der lærte han pottemageriet, der blev han i arbejde, og der giftede han sig med sin mesters datter, og da den gamle døde, fortsatte han hans forretning. Hans kone lod ham mærke, at hun kun havde taget ham til mand, fordi hun var nær ved de tredive og havde opgivet at få en bejler med hele lemmer. Derfor mishandlede han hende, så længe hun levede, og folk i landsbyen påstod, at døden for hende kun havde været en længselsfuldt ventet forløsning.

Hun havde skænket ham et barn, en datter, som han lod vokse op ganske på samme måde, som han selv var vokset op: ensom, uden legekammerater, uden at han undte hende selv den uskyldigste fornøjelse. Han spærrede hende inde, da hun endnu var lille, og nu holdt han ligeledes den voksne, smukke pige fanget i sit lave, skumle hus, der var omgivet af et højt tæt plankeværk. Den gamle Schuba havde ingen venner. Han besøgte ingen, og ingen kom til ham. To gange om året kørte han til marked og solgte sine potter, fade og krus. Ellers sad han hjemme i den kvalme stue og arbejdede, eller bagved sit hus på den ormstukne træbænk og røg sin pibe. I landsbyen så man ham sjældent, i kroen aldrig. For hvert år blev han mere og mere umedgørlig, indesluttet og menneskefjendsk. Hvad der især opfyldte ham med bitterhed og nag, både mod sin skaber og mod sine medmennesker var, at han var den eneste krøbling i vid omkreds.

Vanskabte mennesker er en sjældenhed i Galizien.

Derfor gik han heller ikke i kirke, og hans hus havde ingen helgenbilleder.

Mager, bøjet før tiden, med et gult, indfaldent ansigt, skarpe træk og grå, stikkende øjne under buskede øjenbryn, haltede han denne dag forbi børnene og videre gennem landsbyen. Han havde i sinde at gå hen til den jødiske kromand, som skulle bringe ham en svend med fra den nærmeste by, for han følte sine kræfter aftage, og han trængte til hjælp af unge hænder.

Og som han således haltede afsted, med øjnene surt rettet mod jorden, hørte han pludselig ikke langt borte en smuk sang, der lød så fornøjet som en lærkes kvidren. Uvilkårligt så han op, først temmelig irriteret, men allerede i de næste øjeblik blev han forundret stående, og hans hjerte begyndte at banke på en besynderlig måde, næsten som af glæde.

En ung, kraftigt bygget mand, med et åbent, smukt ansigt, en ransel på nakken og en stærk stok i hånden, kom ham i møde hen ad vejen, og denne unge mand haltede på den højre fod.

Det var den første halte, som gamle Schuba havde set i hele sit liv.

Han betragtede ham forbavset, og endnu mere forbavsedes han over det gode humør, hvormed den unge mand haltede hen ad vejen.

"Hør!" råbte han, og det var første gang i hans liv, at hans stemme havde en så venlig, næsten hjertelig tone, "hvor går rejsen hen, broder?"

Det unge menneske standsede op og så smilende på den gamle Schuba, og der skete et mirakel: den gamle Schuba smilede også.

"Hvorfor kalder du mig *broder*?"

"Jeg mener, fordi jeg halter ligesom du."

"Ja, så har du ret," sagde det unge menneske, "og hvor skal du så hen?"

"Ikke langt," svarede den gamle, "jeg hedder Schuba og har hjemme her. Hvad hedder du?"

"Razanko." Den unge mand tog sin ransel af og satte sig på en træstamme, der lå ved vejen. Den gamle satte sig med synligt velbehag ved siden af ham.

"Hvor vandrer du så hen, lidelsesfælle?"

"Hvorfor lidelsesfælle?" svarede Razanko, "jeg er på ingen måde ulykkelig."

"Har Gud da ikke forladt os?" brummede den gamle, "betragter menneskene os ikke halvt medlidende, halvt spottende? er vi ikke udstødte?"

"Hvad er det for nogen grimme ting, du har sat dig i hovedet?" svarede Razanko og rystede på hovedet.

"Nå, jeg synes dog, du har endnu mere grund til at beklage dig over din skæbne end jeg," vedblev gamle Schuba. "Jeg halter da i alt fald kun på det venstre ben, men du endda på det højre."

"Har du fået din skade i krigen ligesom jeg?" spurgte Razanko.

"Nej, jeg er kommet således til verden," sagde Schuba, "men du har haft to raske ben, og nu! det er meget sørgeligere."

"Det er ganske sandt," svarede Razanko, "men hvad hjælper det at lade hovedet hænge? Ikke en smule. Se dog bare, hvor smuk Guds grønne jord ser ud; ville det ikke være synd at fortvivle, så længe der findes blomster og fuglesang?"

"Du er et løjerligt menneske," sagde den gamle lidt efter, "og hvorhen går så rejsen, om jeg må spørge?"

"Jeg ved det ikke selv," svarede Razanko. "Jeg søger arbejde."

"Hvilket arbejde?"

"Jeg er pottemager."

"Pottemager?" råbte den gamle glad overrasket, "og jeg er netop på vej for at søge mig en svend; jeg er også pottemager. Kom med mig, og hvis du synes om det, så bliv hos mig. Det skal glæde mig."

"Også mig," sagde Razanko, "og dobbelt, hvis det skulle lykkes mig at forjage dine griller." Han rejste sig og tog sin ransel på nakken.

De to haltede sammen gennem landsbyen og satte ikke blot børnene, men selv de ældste folk, som endnu aldrig havde set to halte sammen, i forbavselse. Da de omsider kom til gamle Schubas hus, tog denne forskellige nøgler op af lommen og lukkede først døren i plankeværket, derpå gadedøren op. De trådte ind i et stort værelse, hvor der sad en smuk, bleg pige ved et klodset sammentømret, umalet bord og syede. Det var Antusa, Schubas datter. Hun strøg med sin fine hånd det blonde hår fra panden og rettede et par store, forundrede blå øjne på den fremmede.

"Hils på vor gæst," sagde den gamle, "han kalder sig Razanko, er pottemager som jeg og halter ligesom jeg på det ene ben. Vi vil håbe, at han bliver hos os."

Antusa gik hen til Razanko, og gav ham hånden. Han tog hurtigt to roser, som han havde stukket i sin hat, og gav hende dem. Hun takkede ham lavmælt og gik derpå med sænket hoved ud i køkkenet for at gøre aftensmaden i stand.

Tidligt den næste morgen fandt gamle Schuba allerede sin svend ved arbejdet. "Du må ikke blive vred," begyndte denne, "men jeg ser, at du til din egen store skade ikke har fulgt med tiden. Du laver her ting, som man fandt gode i gamle dage, men nu arbejder man ganske anderledes; man maler blomster og figurer på fadene og krusene og overtrækker dem til sidst med en glasur, som giver det et smukt udseende og holdbarhed."

"Jeg ved det nok," sagde den gamle, "men skal jeg nu på mine gamle dage gå i skole igen? Det duer jeg heller ikke til."

"Hvis du bare vil," sagde Razanko beskedent, "det er jo ikke hekseri."

"Du tænker altså virkelig på at blive hos mig gamle mand?" spurgte Schuba.

"Ja, naturligvis!"

"Antusa!"

Den unge pige kom ind.

"Fyld glassene!"

Antusa hentede to glas, fyldte dem med brændevin, nippede til dem begge og gav Razanko det ene, faderen det andet. Begge tømte deres glas i et drag, gamle Schuba rakte derpå Razanko hånden, og denne slog til. "Så bliv da hos os," sagde den gamle og trak vejret dybt. Antusa rødmede.

Razanko satte gamle Schuba i forundring, for denne havde endnu aldrig set et menneske arbejde på den måde, så flittig og så fornøjet. Han sang uafbrudt, og hans stemme syntes på en gang at opfylde hele det ellers så stille, skumle hus med glæde. Antusa smilede ved sin gryde i køkkenet, eller når hun sad bøjet over sit sytøj; selv gamle Schuba så mindre fortrydelig ud. Men

det forekom ham på en måde uret, når Razanko således bortmanede husets onde ånder med sine sange.

"Hvor kan du dog altid synge, du med dit halte ben?" begyndte han en dag ved middagsbordet.

Antusa så næsten forskrækket på sin fader.

"Hvorfor skulle jeg ikke synge?" spurgte Razanko.

"Jeg for min part synger ikke," brummede den gamle.

"Så finder du ingen fornøjelse ved dit arbejde."

"Det gør jeg heller ikke."

"Hvorledes kan et menneske lade være med at finde fornøjelse i sit arbejde?" spurgte Razanko.

Den gamle sagde ikke et ord mere. Men da Razanko ikke mere sang den dag og heller ikke den næste, sagde han: "Syng dog, tøsen hænger også med næbet, når du ikke synger, og jeg må jo tro, at arbejdet ikke mere morer dig, når du tier." Og så sang Razanko igen af fuld hals.

Søndag morgen gik Razanko tidligt ud i skoven, og kom hjem med en stor buket smukke blomster, som han gav Antusa. Hun satte dem i en skål med vand og stillede dem hen i det vindue, hvor hun plejede at sidde. Tredje dagen efter sukkede hun og sagde til Razanko: "Se, de stakkels blomster er allerede visne. Du skulle ikke have plukket dem af, de havde det så godt derude i skoven."

"Du har ret," sagde Razanko, "men du trænger også til luft og solskin. Hvorfor går du ikke ud i Guds skønne natur?"

Antusa så på sin fader og tav.

"Hvorfor spærrer du den stakkels pige inde?" sagde Razanko til den gamle Schuba, da denne kom ud i værkstedet til ham,

"hun har kinder så blege som en nonnes, vil du da dræbe hende?"

"Tag hende da med ud i skoven," skreg Schuba, som om han var frygtelig opbragt, "har jeg måske forbudt dig det?"

Razanko sagde ikke mere, men den næste morgen, da den gamle endnu sov, gik de sammen ud i skoven, han og Antusa, og hver blomst, som henrykte den gode pige, gravede Razanko op med rod og tog den med, og hjemme arbejdede han flinkt med spaden, så der bagved huset under Antusas vindue på meget kort tid fremstod en lille have, som plantet af alfehænder. Og derved forsømte Razanko ingenlunde sit arbejde i værkstedet. Han havde indrettet alt, som han havde lært det i byen, og da han nu begyndte at male fadene, krukkerne og krusene smukt, da han overtrak dem med en prægtig glasur og viste dem til gamle Schuba, da smilede denne halvt mod sin vilje og sagde: "Gud har dog ikke forladt mig, for han har sendt mig dig til støtte i min alderdom."

Således var Razanko snart blevet uundværlig for den gamle.

Da nu markedet kom, og Schuba formelig dirrede af længsel efter at kunne udstille sine smukke varer, fulgte det af sig selv, at Razanko skulle ledsage ham.

"Og Antusa?"

"Hun skal passe huset."

"Det kunne en tjenestepige lige så godt gøre."

"Det er sandt nok, men det bliver vinter; hun ville fryse ihjel for os, hvis vi tog hende med."

"Jeg skal nok klæde mig på efter vejret," afbrød Antusa ham hurtigt, "tag mig med, fader, jeg har jo endnu aldrig set et

marked. Gamle Ursa har bedt mig så meget om at få lov til at komme hen til mig, hun låner mig også nok sin fåreskindspels."

"Så lad gamle Ursa bare komme," råbte Schuba i en truende tone, "men sin lurvede pels kan hun gerne beholde, jeg skal nok købe dig en ny."

"Du tænker da vel ikke på at købe en fåreskindspels til sådan en pige, der har fortjent at bære en kazabaika som en adelsdame?" sagde Razanko.

Gamle Schuba svarede ikke, men endnu samme dag kom gamle Ursa i huset som tjenestepige, og nogle dage senere bragte den jødiske skrædder Antusa en kazabaika af lyseblåt klæde med besætning og foer af mørkt kaninskind.

Det var yndigt at se, hvorledes Razanko med naivt galanteri holdt kazabaikaen for Antusa, mens hun rødmende og med et taknemmeligt blik til ham smuttede ind i det bløde klædningsstykke.

"Ser hun ikke ud som en adelig frøken?" sagde Schuba stolt.

"Som en fyrstinde," tilføjede skrædderen med et smil.

"Hun ser ud, som netop kun Antusa kan se ud," mumlede Razanko med et lille suk.

De kørte nu altså alle sammen til markedet i den nærmeste by. Varerne var læsset på to vogne, Schuba selv kørte de magre heste, som var spændt for hans *britschka*, bag ved ham sad Razanko og Antusa næsten kærligt tæt ind til hinanden.

Schuba solgte sine krukker, fade og krus på meget kort tid til særdeles gode priser, han var i perlehumør, gav Razanko foræringer og købte smukke, røde koraller til Antusa. "Jeg tror virkelig, tøsen allerede ser bedre ud," sagde han på hjemvejen.

"Det gør den friske luft og solskinnet, fader," svarede Razanko, "i skyggen trives blomsterne ikke."

Vinteren kom; det var ellers den forfærdeligste årstid for Antusa. Men denne gang lyste glæden ud af hendes øjne. Gamle Ursa besørgede arbejdet i huset. Antusa gik blot frem og tilbage med hænderne i lommerne på sin kazabaika og så til overalt; hun kom også ofte i værkstedet. I førstningen så hun kun til, når Razanko arbejdede, men snart begyndte hun også at hjælpe ham, hun malede lertøjet og fremtryllede de nydeligste roser, forglemmigejer, ja endog fugle og dyr på det.

Og det blev atter forår. Da vågnede gamle Schuba en dag før daggry, og da han ikke kunne sove mere og hørte Razanko gå omkring ude i gården, klædte han sig på og stillede sig hen i huset dør.

"Hvad bestiller du så tidligt herude?" spurgte han nysgerrigt. "Hanen har jo ikke galet endnu."

"Vent bare, så skal du få at høre, hvorledes alle fuglene vågner ved det første grå dagslys og synger Gud en lovsang," sagde Razanko, "og fortæl mig så endnu en gang, om du har grund til at bære nag til din skaber."

Schuba satte sig stiltiende ned på bænken bagved huset, bøjede hovedet og lyttede. I øst viste der sig en hvid stribe, og en frisk vind rejste sig, strøg hen over kornmarkerne, over græs og blomster og førte deres duft med sig. Det begyndte at suse i træerne, og i det fjerne lød skovens brusen, højtidelig som et kæmpeorgel. Hanen begyndte at gale i gården, og straks hørtes droslens slag i de nærmeste buske, og på en gang genlød luften af den dejligste fuglesang, som blev ved at lyde, indtil hanen havde galet tredje gang. Og da solskiven viste sig som en rød

flamme ved enden af sletten, da forstummede pludselig alle de glade stemmer og træernes brusen. Nu kom morgenens fredelige stilhed.

En anden gang kom Schuba først hjem sent om natten. Antusa sov sødt i sin seng, og gamle Ursa snorkede som en sav, men Razanko var der ikke. Den gamle søgte ham næsten ængstelig, og da han omsider fandt ham liggende på ryggen under syrenbusken, spurgte han forundret: "Hvad tager du dig nu for igen, du besynderlige menneske?"

"Jeg ser op til stjernerne og hører nattergalen slå," svarede Razanko.

Den gamle satte sig hen ved siden af ham, og hans øjne fulgte en tid lang den hvide strøm af stjerner, som flød tværs over himlen, men snart begyndte nattergalens smeltende kluk, og han lyttede og lyttede, og glemte ganske, at det var sengetid, så at de ville have ligget under den duftende busk endnu om morgenen, hvis ikke Antusas klare stemme uventet havde vækket dem af deres lytten og deres drømme og kaldt dem ind i huset.

Og atter en anden gang, en søndag eftermiddag, var Razanko ikke til at finde i huset, og Antusa gik omkring, som om hun havde mistet en genstand af uvurderlig værdi, og Schuba lod ustandselig sin pibe gå ud.

"Hvor mon han nu kan være igen?" sukkede den gamle omsider.

"Hvem?" spurgte Antusa.

"Razanko."

"Han skulle dog vel ikke være gået hen i kroen," sagde Antusa ligesom til sig selv.

"Hvor kan du tro sligt," sagde Schuba, "om et menneske som ham."

"Han skal nok være ude i skoven," råbte nu gamle Ursa med sin grove stemme ude i gården, "der har han et eller andet sted opdaget en bisværm, som han vil fange til Antusa."

"Hvad mener du?" sagde gamle Schuba.

"Fader, lad os gå ud i skoven," råbte Antusa glad.

"Lad os det."

De søgte ikke længe, før de fandt Razanko i en lille dal mellem skovklædte høje; han sad ved en lille bæk, som løb ud i en sump. Han havde skåret et tykt rør af og var i færd med at lave sig en fløjte af det. Da han så den gamle komme med den unge pige, smilede han og ville rejse sig.

"Bliv kun siddende," sagde Schuba, og Antusa løb let som en hare, med røde kinder og flyvende fletninger hen til Razanko, satte sig ved siden af ham i det høje græs og begyndte at plukke af de blomster, der stod omkring hende. "Hvad mon det nu er, han har der," begyndte Schuba.

"Hvad det er?" svarede Razanko lidt godmodigt spottende, "hvad der er skabt til glæde for os alle, lige så vel for dig som for mig. Luk blot en gang øjnene rigtigt op." Og Schuba satte sig hen til de unge folk og lukkede virkelig øjnene rigtigt op.

Solen ødslede sit lys ud over jorden og vandet, den lagde et gyldent, skælvende skær over skovens grønne dække og bevægede sig ligesom funklende stjerner afsted med bækkens bølger, der med sagte rullen plaskede mod bredden og svagt skummende slikkede op ad nogle enkelte store, mosgroede sten. Åbredderne var dækket af forglemmigejer, mens grønne siv og hvide liljer på høje, slanke stilke hævede sig op af den

nærliggende sump, og hist og her stod mørkeblå guldsmede med gennemsigtige vinger ganske stille i den varme luft. Hen over den blå himmel sejlede kun enkelte små hvide skyer. Ud af skoven kom der med hvert svagt vindpust en sød duft af jordbær, og under birketræerne ved åbredden var der en yppig vegetation af blomster i regnbuens farver, hvor der var en evig summen af bier og humler, som hentede deres honning af blomsternes bægre. Brogede sommerfugle fløj frem og tilbage. Drosler, bogfinker og irisker hoppede fløjtende og syngende op og ned i træernes rolige kroner. En skade slog en spottende latter op. Et egern løb tværs over vejen og op ad et ungt bøgetræs glatte stamme.

"Nå, fader Schuba, er Guds natur ikke smuk?" spurgte Razanko.

"Jo, den er," svarede den gamle sagte, "det er kun skade, at jeg først ser det så sent."

"Å, det er aldrig for sent af være lykkelig," sagde Razanko. Han var imens blevet færdig med sin fløjte, og begyndte nu at spille en af disse prægtige, lillerussiske melodier, som både kan fremkalde og standse tårer.

Og atter kom vinteren med sine hvirvlende sneflokke, sine isblomster og istapper. Razanko havde selv lavet en lille kane til Antusa. Da sneen blev liggende, og den var kørt fast til en god bane, spændte han en dag hestene, som også i det sidste år var blevet federe og mere glinsende, for kanen, og Antusa satte sig i den, iført sin lyseblå kazabaika; med et stolt smil sank hun ned i de bløde ræveskind, kanen var fyldt med: rævene havde Razanko selv skudt til hende. Han dækkede hende endnu til med skindet af en stor ulv, som han havde købt af en jøde, og

greb tøjlerne. Pisken knaldede, klokkerne ringede, og køretøjet skød afsted som en fugl.

Gamle Schuba stod i døren og så efter de unge folk med et skælmsk smil.

"Skulle de måske være forelskede i hinanden?" tænkte han, "nej, hvor kan det være muligt? Han synger fra morgen til aften, og hun bliver trivelig og rødmosset som et æble i stedet for at have blege kinder."

En eftermiddag kom Schuba uventet hjem. Han havde været i kroen for at afslutte en handel og havde ikke truffet jøden. Da han trådte ind i dagligstuen, hørte han Antusa og Razanko synge om kap ude i værkstedet. Han gik sagte hen til døren og så nysgerrigt gennem en sprække.

Razanko sad på en lav skammel ved drejeskiven og drejede et fad, han havde en pelshue på hovedet og en lille pibe i munden. Antusa sad nær ved vinduet ved et bord og malede en kulørt blomsterbuket på et krus. Fra tid til anden så hun fra siden på Razanko og smilede.

Nu lagde han piben fra sig og begyndte igen at synge:

Lav er den ene klippetop,
den anden højt sig hæver op.
Får jeg en anden pige kær,
den førstes billed bor dog her.

Antusa smilede skælmsk og svarede:

Og er jeg ikke nummer ét,
da er dit hjerte mig for lidt.
For den, som bryder troskabs ed,
kun fanger sorg i kærlighed.

Razanko lo højt, og Antusa faldt straks ind som et overgivent barn.

"Nå, gudskelov, I er jo rigtig lystige begge to," sagde gamle Schuba, idet han langsomt trådte ind.

"Hvorfor skulle vi ikke le?" spurgte Antusa med lysende øjne.

"Jeg siger jo ikke, at I skal græde."

"Men du undrer dig, fader, over at jeg ikke mere hænger med næbet og sukker. Ak! fader, før var her så ensomt hos os, så stille og sørgeligt, men siden han er kommet, er det alt sammen blevet ganske anderledes. Jeg er så lykkelig, jeg kunne gerne danse hele dagen."

"Så dans," sagde Schuba, "jeg gad nok en gang se dig danse."

"Kom," råbte hun, sprang op og kaldte på Razanko med et yndigt hovedkast.

"Hvad for noget!" råbte gamle Schuba leende, "vil han med sit halte ben måske også danse?"

"Å, han danser så udmærket."

"Så kunne jeg nok have lyst til at spille for jer," sagde den gamle, hentede en violin frem af en krog, og begyndte at spille en kosak, mens Razanko og Antusa begyndte at danse.

Gamle Schuba rystede hele tiden på hovedet og smilede og kunne ikke blive træt af at se på Antusa, der med den ene hånd i siden, med den anden om kjolefligen, dansede rundt om sin kavaler med et naivt koketteri, som klædte hende nydeligt, mens Razanko trods sit halte ben gjorde de dristigste spring. Hurtigere og hurtigere spillede den gamle, vildere og vildere dansede de to, indtil Razanko til sidst holdt den smækre pige fanget i sine arme. I dette øjeblik tog Antusa efter en pludselig

indskydelse, ham om halsen og råbte: "Fader, ved du, hvorfor vi er så lykkelige? Fordi vi elsker hinanden!"

"Elsker I hinanden?"

"Ja, af hele vort hjerte," svarede den unge pige, mens Razanko stod forlegen, med blikket lænket til jorden, ved hendes side.

"Hvad må du ikke tænke om mig, fader Schuba?" hviskede han omsider.

"Hvad jeg skal tænke," råbte den gamle, som om han var vred, "er jeg da en tatar? Og du elsker ham, Antusa, skønt han halter?"

"Ja, netop *derfor* elsker jeg ham så meget desto højere," svarede hun glad.

"Nå, så har I min velsignelse," råbte gamle Schuba og begyndte på ny at spille, og de elskende dansede og jublede, som kun en ægte kosak og hans pige kan det.

Kort efter stod brylluppet.

Gamle Schuba er siden den tid helt forvandlet. Han gynger allerede sin anden sønnesøn på sine knæ, mens den første leger på gulvet ved hans fødder. Ingen er længere bange for den gamle Haltefanden, ikke en gang børnene, disse endog allermindst; de kommer ud i store skarer til ham, og han fortæller dem eventyr og synger smukke viser for dem og leger skjul med dem, og ingen tæller de krukker og krus, som går i stykker ved legen.

Det bedste middel

Det ringede lystigt i landsbyen, børnene drog gennem gaderne og sang fornøjet "*Kristus er opstanden*", på herregården Kristianize var en anselig mængde truffet sammen. Alle slægtninge, alle venner, alle naboer var kommet for at nyde påskemåltidet hos godsejeren, *pan* Note 1) Gradinski. Midt i salen var der dækket et stort bord. Man så pølser, der lignede kæmpeslanger, de nationale retter *babi* og *masurki*, et påskelam af smør, rødfarvede æg og hundrede andre sager. Gæsterne sad ikke til bords, men fulgte landets skik og spiste, hvor og så meget som de syntes om. Man drak skåler og delte venskabeligt et æg for at forny broderskabet. Husets frue, *pani* Gradinska, vendte sig pludselig om til en anden ung dame og hviskede til hende: "Boguslawski kommer, hvilket under! Se, der er han – det er ham, som henne ved døren tømmer et glas med min mand."

"Boguslawski! Hvad mærkeligt er der ved ham?" spurgte den anden, "man taler jo ikke en gang om ham. Jeg har hidtil antaget ham for en kedelig, tør knark og ikke for andet; skulle jeg da have taget fejl?" Således spurgte fru Grazina Lentowska, en ung enke, ejerinde af Wladinki, rig, uafhængig, vel ikke smuk, men indtagende med sin høje, fyldige skikkelse og sit blonde hår.

"Ved du ikke, Grazina, at han er fruentimmerhader?"

"Gør det ham så interessant i dine øjne?"

"Naturligvis; sligt hører dog ikke til dagens orden. Jeg keder mig ved vore herrer, som alle ser ens ud, er lige høflige, smiler

på samme måde og kysser mig på hånden. Boguslawski er i alt fald en mand."

"Ja, det siger jo allerede en hel del," sagde Grazina.

"I dit sted," vedblev fru Gradinska, "ville jeg gøre det til min opgave at omvende ham."

"Skulle det mon være så vanskeligt?"

"Det vil ikke falde dig let," svarede fru Gradinska, "men skulle det lykkes dig, da håber jeg, at du ikke vil forsømme lejligheden til at hævne vort hele fornærmede køn på Boguslawski."

Grazina lo, tog sin lorgnet og betragtede opmærksomt Stanislav Boguslawski. Han fortjente i virkeligheden også, at en så henrivende kvinde, der var lige tilbedt af gamle og unge herrer, beskæftigede sig med ham. Han var høj og slank og havde et smukt, udtryksfuldt hoved. Den sunde, solbrændte farve i hans forstandige ansigt, de livlige, mørke øjne, det fyldige, brune hår, den faste, stolte holdning og den klare, velklingende stemme måtte ved det første øjekast overbevise enhver om, at Boguslawski hverken var blaseret eller smittet af nogen af tidens åndelige epidemier, men fuldkommen sund og rask på legeme og sjæl. Og som herren var, således var hans ejendom. Hans gods Blanduwka var det bedst dyrkede i hele Kolomeakredsen. Alt var i den bedste orden, og i stedet for at gøre gæld hos kredsstadens jøder satte Boguslawski hvert år en ganske køn sum ind i Lembergs sparekasse. Grazina indrømmede straks ved sig selv, at hun havde tænkt sig en fruentimmerhader ganske anderledes, og den kloge kvinde havde fuldstændig ret; for Boguslawski var snarere alt andet end det, han gik for at være. Hvorledes havde han da fået dette mærkelige ry?

Måske kun, fordi han endnu i sit fireogtredivte år ikke var gift, eller også fordi han slet ikke havde noget talent til at vinde en kvinde.

Han havde f.eks. været så lykkelig at få løfte om et stævnemøde med en ung dame, som han tilbad. En time forinden kom imidlertid en jæger med en vigtig mine og meldte, at han i den nærliggende skov havde opdaget en ræv, som man med lethed kunne få skud på. Boguslawski tog hurtigt sin hue og en bøsse og skyndte sig ud til det angivne sted. Han skød virkelig også ræven, men han forsømte stævnemødet, og den fortørnede skønhed gav ham endnu samme aften løbepas.

En anden gang bejlede Boguslawski til en af de rigeste arvinger i Galizien. Hendes forældre begunstigede hans hensigter, og den henrivende, unge pige syntes selv at være ganske forgabet i ham. På et stort bal i Lemberg skulle sagen afgøres. Boguslawski kom også til byen, tog et bad, lod sig barbere og frisere, klædte sig på og opdagede så, at der endnu var en god time, til ballet begyndte. Han tog en ny, spændende roman, begyndte at skære den op og læse den, blev mere og mere fængslet af den og kunne til sidst ikke løsrive sig fra den; da han var færdig, skinnede morgensolen lystigt ind i værelset til ham, og ballet var forbi. I stedet for bryllup fulgte der en duel, og den rige arving rejste til udlandet, hvor hun giftede sig med en tysk greve.

Og nu stod denne barbar midt i den lille sal på Kristianize, og den mest henrivende, unge enke så på ham gennem sin lorgnet, men han var fuldkommen ufølsom, ja lagde måske ikke en gang mærke til det.

Endelig opdagede han husets frue og skyndte sig med at kysse hende på hånden, men fru Gradinska vendte sig hurtigt om til sin veninde og forestillede hende for ham. Grazina og fruentimmerhaderen vekslede et langt, forbavset blik. "I hvilken malerisamling," sagde han ved sig selv, "har jeg set en af Titians eller Rubens' gudinder, der ser ud som hende?"

Og Grazina tænkte: "Han smiler jo som et barn. Hvor er det muligt, at dette menneske kan nære had til nogen som helst i hele verden?"

Fru Gradinska havde imidlertid pillet og delt et påskeæg. Med et elskværdigt smil bød hun Boguslawski en gaffel og spiste sammen med ham efter gammel galizisk skik et stykke af ægget. Boguslawski bemægtigede sig straks tallerkenen og vendte sig om til Grazina; hun tog gaflen, delte et stykke æg og spiste halvdelen, mens Boguslawski ventede, til hun havde lagt sin gaffel på tallerkenen, og derpå benyttede den til at putte den anden halvdel i sin mund. Grazina lagde mærke til det og var meget tilfreds med denne begyndelse; og hun kunne også være det, for Boguslawski bragte hende en tallerken, kniv og gaffel og en serviet, bød hende af fadene, der stod på bordet, skar kold steg af for hende og fortalte hende med indtagende naivitet ting, som man først siger til en kvinde, når man har tilstået hende sin kærlighed. Da hun tog bort, hjalp han hende den store pels på, skjulte hendes fyldige, blonde hår i en guldbroderet *baschlik* og hjalp hende knælende de store pelsstøvler på. Alle så forbavsede og tavse på ham, og mangen ung dame blev bleg af bare misundelse. Boguslawski syntes ikke at bryde sig en smule om noget af alt dette; han bød Grazina sin arm, førte hende ned til slæden og pakkede hende

omhyggeligt ind i de varme ulveskind, og da den henrivende kvinde nu endelig også smilede forundret, indbød ham til at besøge sig, udbrød han fornøjet: "Jeg skal bestemt komme, min nådige, og det snart, måske allerede i morgen."

På hjemvejen havde Boguslawski næppe fået tændt sin pibe, før hans tjener Pavnusch, der gnaven sad på bukken ved siden af den gamle kusk, pludseligt og heftigt vendte sig om til ham.

"Det var en køn historie, herre!" begyndte han, "hvorledes er det dog muligt, at nogen så hurtigt kan gå både fra sans og samling, herre? Det tilkommer ikke mig at belære Dem, men det lader dog til, at jeg kender fruentimmerne bedre end De, herre. De var måske endog i stand til at gå hen og gifte Dem med denne dame og gøre Dem selv så at sige til slave. Nej, jeg ville dog ikke så let forspilde den herlige frihed."

"Hvad mener du, din dumrian?" svarede Boguslawski tålmodigt.

"Vil De da nægte, herre, at De har gjort kur til denne *pani* Lentowska?"

"Artighed, ikke andet."

"Ja, det kender vi nok," knurrede Pavnusch, "mig skal De ikke så let narre. Siden Deres nådige hr. fader er død, må jeg passe på Dem, hvem skulle ellers gøre det? Der er jo ingen, som passer på Dem, men jeg, ja jeg vil aldrig finde mig i, at man gør Dem ulykkelig."

Pavnusch var en ægte galizisk tjener. Skønt han ikke var meget ældre end sin herre, havde han dog i over tredive år været på Blanduwka, havde fra stalddreng tjent sig op til kammertjener og følte sig overfor Boguslawski som en autoritet og et husorakel med et faderligt præg. Til at gennemføre denne

værdige rolle havde han ikke så lidt hjælp af sin store vækst, sit store hoved med tæt hår og sit brede, friske ansigt med en vældig ørnenæse, buskede øjenbryn og et langt, børstelignende overskæg, ligesom en vis aristokratisk optræden, han havde forstået at tilegne sig, gjorde ikke så lidt til sagen. Også hans dybe stemme var som skabt til at prædike moral.

"Hvem skulle da gøre mig ulykkelig?" spurgte Boguslawski forbavset.

"Med Deres tilladelse, herre, denne smukke dame," svarede den tro tjener.

Boguslawski lo højt og på en måde, som krænkede Pavnusch.

"Hvad vil De overhovedet med en kone?" fortsatte denne faderligt, "en kone er jo så at sige altid en tyran. – Selv om De overgiver Dem, gør jeg det ikke, nej, jeg gør bestemt ikke. Jeg vil hellere tærske for en jøde end lade mig regere af et fruentimmer. Og så af denne enke, som har lagt sin første mand i graven og snart også ville plage livet af os, af denne kokette, som lader sine kjoler sy i Paris, farver sine øjenbryn og har så meget forlorent hår på hovedet, at hun kunne fylde en hel madras med det, ja sagtens også forlorne tænder. Nej, herre, hende vil De vist ikke besøge, og vi kører heller ikke mere til Kristianize."

Boguslawski tav, og den gode Pavnusch var nu fuldkommen overbevist om, at han atter engang havde vundet en stor sejr.

Da fru Lentowska kom hjem og inde i sovekammeret lod sin tunge pels falde ned, spurgte hendes kammerjomfru, idet hun tog pelsen op og lagde den over armen, med et spottende smil: "De har vist gjort en stor erobring, siden De er så fornøjet, nådige frue?"

"Den største, Julka, jeg overhovedet kunne gøre," sagde Grazina, idet hun satte sig ned i sin lænestol og lod kammerjomfruen trække støvlerne af sig, "tænk dig, Boguslawski, den største fruentimmerhader i hele Europa, ligger for mine fødder."

"Vel, så lad ham ligge der, nådige frue," sagde Julka, "denne Boguslawski er jo et slet menneske."

"Hvad siger du? Du har da også noget at udsætte på enhver mand," udbrød den unge enke ærgerlig.

"Ikke på alle," svarede kammerjomfruen og begyndte at klæde sin frue af, "kun på dem, der gør kur til Dem."

"Lad mig være i fred!"

"Kan jeg gøre ved, at De har sådan en dårlig smag, nådige frue?"

Julka var en datter af en kusk, der havde tjent hos Grazinas fader og var blevet hundrede år gammel; hun var vokset op sammen med fru Lentowska, havde allerede som barn tyranniseret hende, som dog var nogle år ældre, havde været den unge piges fortrolige og havde fulgt den unge kone til Wladinki. Mændene havde ivrigt bejlet til den lille, fyldige og fyrige Julka med den kække opstoppernæse og det store, sorte hår, men hun havde vist sig kold og stolt. En kyrassérkorporal havde en gang troløst forladt hende, og siden den tid afskyede hun alle mandfolk og især dem, som gik med sporer, og det gjorde Boguslawski.

Den næste dag, en time før middag, ringede Boguslawski på sin kammertjener, og da denne, ulasteligt påklædt og friseret, kom ind, befalede han ham at klæde sig på.

"I hvilken anledning, om jeg må spørge?" sagde Pavnusch forbavset. "Vi venter da ikke fremmede."

"Spørg nu ikke mere, men klæd mig på."

"Hvilken dragt ønsker Deres Højvelbårenhed?"

"Jeg skal på besøg."

"Dog vel ikke hos denne dame?"

"Netop hos fru Lentowska."

"Jeg har jo sagt Dem, at vi ikke bør besøge denne dame."

"Tossehoved, jeg er dog nødt til at køre derover, når hun har indbudt mig."

"Ja, er De nødt til det, så er De nødt til det," sagde Pavnusch og begyndte at klæde sin herre på, "men jeg håber for Deres skyld, at det bliver både første og sidste gang. De har opfyldt alle høflighedens fordringer, når De har været der én gang."

"Det er også min mening."

Da Boguslawski havde siddet et kvarter hos fru Lentowska i den lille blå salon, havde Grazina helt glemt, at hun skulle hævne sit køn på ham. "Og så kalder man Dem for en fruentimmerhader!" udbrød hun pludselig. "Hvor naragtige kan folk dog ikke være!"

"Jeg har aldrig tænkt på at hade fruentimmerne," svarede Boguslawski, "men selv om det havde været tilfældet, ville De bestemt have omvendt mig."

Grazina smilede fornøjet, viste sine smukke tænder mellem de smægtende røde læber og rakte ham sine små, fine, kolde hænder, som han dækkede med ildfulde kys.

Imidlertid sad Pavnusch i borgestuen og tømte med megen anstand syv glas *kontuschuwka*, som fru Lentowskas kammertjener med adskillige hjerteskærende suk skænkede for

ham. Han var nået til det ottende glas, da Julka kom ind i en violet silkekjole, som en gang havde smykket hendes herskerinde, og så nøje, næsten næsvist på Pavnusch gennem sin perlemorslorgnet. Han rejste sig og gjorde nøjagtigt den samme kompliment, som hans herre plejede at præsentere sig for damerne med.

"Den herre er vel hr. Boguslawskis kammertjener?" spurgte Julka.

"Ja, og jeg har vel den ære at tale med fru Lentowskas *pokojowna*?"

"Det er smukt vejr i dag," sagde Julka, "det er kun i solskin, at sneen kan skinne så smukt. De har vist haft en smuk køretur herover?"

"Jo tak, udmærket," svarede Pavnusch, "men vil frøkenen ikke tage plads?"

Julka satte sig ved bordet lige overfor kammertjeneren. "Det er virkelig et pænt menneske," tænkte hun. "Han har et rigtig net væsen, og han går ikke med sporer."

Da Boguslawski kørte derfra, stod fru Lentowska ude på trappen i en granatrød fløjls*kazabaika*, der var kantet og foret med mårskind, og hilste med et venligt nik og et smil. Pavnusch tog ærbødigt sin hue af og blinkede fra siden af hen på Grazina, men vendte sig så om mod Julka, der gennem lorgnetten mønstrede hans herre.

Det var længe siden, at Grazina havde følt sig så ensom i det vidtløftige Wladinki; hun følte en ubestemt længsel, men vidste ikke efter hvad.

Boguslawski fandt, at resten af dagen var frygtelig kedsommelig, og begyndte hen imod aften at læse en dårlig

roman, blot fordi han ved at blade i den havde opdaget, at heltinden havde blond hår. Pavnusch tog sit fotografi, som han havde pakket ind i et tredobbelt lag papir, først silkepapir, så en avis og endelig et stykke pakpapir, og begyndte at studere det med den største opmærksomhed, mens Julka, der havde travlt med at lægge sin herskerindes klæder sammen, sang en vemodig folkesang med titlen *År efter år går ensomt hen*.

Da Pavnusch den næste morgen friserede sin herre, sukkede han to gange i den tonart, som en ulykkelig elsker anvender, og sagde derpå med fornem ligegyldighed:

"Så fik jeg dog gudskelov endelig dette vidunder at se på nært hold."

"Hvem mener du?"

"Hvem anden skulle jeg mene," svarede kammertjeneren, "end denne enke, som bliver så feteret af alle herrer! Jeg kan ikke sige andet, end at jeg har sovet ganske roligt efter at have set hende."

"Hvad forstår du dig på det?" råbte Boguslawski ærgerlig.

"Ikke meget, men jeg kan dog endnu skelne rødt hår fra andet."

"Fru Lentowska har da ikke rødt hår."

"Hun har bestemt rødt hår."

"Blond har hun, tossehoved."

"I mine øjne er det rødt."

"Ja, jeg er ligeglad."

"Og hun har fødder som pramme og øjne som en kat –"

"Hold mund."

"Jeg siger jo ikke mere."

Julka stod imidlertid ikke tilbage for Pavnusch.

"Jeg må sige Dem," begyndte hun, mens hun hjalp Grazina at klæde sig på, "at jeg slet ikke synes om denne hr. Boguslawski. Hvis jeg ikke vidste, at han var godsejer, ville jeg antage ham for sigøjner. Og så har han slet ikke noget godt rygte, kort sagt, det er ikke nogen passende omgang for Dem, nådige frue, og jeg vil nu slet ikke tale om, at han skulle kunne gøre kur til Dem, det er jo ligefrem en umulighed."

"Men jeg finder ham virkelig ganske elskværdig," bemærkede Grazina frygtsomt.

"De har mig vist til bedste, frue."

"Nej, vist ikke, Julka, og så er han jo egentlig også ret køn."

Kammerjomfruen tvang sig til at le. "Nej, nådige frue, De gør vist nar ad mig?"

"Du har altid noget at udsætte på mine tilbedere."

"Ja, fordi de ikke er noget værd, og denne hr. Boguslawski – nej – jeg har set mange grimme mænd, men han er virkelig for afskyelig."

Grazina bed sig i læberne og tav.

Da Boguslawski næste gang tænkte på at besøge fru Lentowska og gav ordre til at spænde for, var der en mængde til dels ganske mærkværdige hindringer i vejen for hans rejse. En ondskabsfuld nisse syntes at have bragt hele hans garderobe i uorden. På en frakke manglede der tre knapper, på en anden var foret itu, på en tredje var der nogle fæle pletter på det lyse stof. Han havde ikke et par støvler hjemme, alle var hos skomageren. Ikke en sjæl og allermindst Pavnusch havde en anelse om, hvor handskerne – og Boguslawski havde dog mindst et par dusin – var blevet af. Endelig lykkedes det dog Boguslawski at blive klædt på, men en hel time var spildt, og

der gik en til, inden der blev spændt for. Der manglede en vognhynde. Boguslawski erklærede da, at han ville køre uden den. Så var kuskens hat blevet stjålet. "Han skal køre uden hat," befalede godsejeren. Derpå manglede der et hjul, og så havde en af hestene tabt en sko. Boguslawski tabte imidlertid ikke modet. Et nyt hjul blev sat på vognen, og hesten fik i en fart en ny sko.

Men nu påstod kammertjeneren, at den ene kørehest var syg, og kusken sagde ham ikke imod, hvad der efter Romerretten var det samme som en bekræftelse.

"Så spænd mig en arbejdshest for," råbte Boguslawski; "jeg vil afsted straks, om jeg så skal gå til fods." Og nu syntes hele trolddommen at være hævet. Pavnusch satte sig op på bukken, og vognen kørte afsted. Boguslawski kom også lykkeligt til Wladinki, men i porten kom kammerjomfruen varm og forpustet springende og meldte med et mærkeligt hastværk, at hendes herskerinde ikke var hjemme. Boguslawski havde allerede givet ordre til at vende, da en klingende sølverstemme pludselig nævnede hans navn, og Grazina viste sig ved vinduet i sit sovekammer og vinkede livligt ad ham. Skamfuld flygtede Julka ned i borgestuen, hvorhen Pavnusch sukkende fulgte hende, og Boguslawski og Grazina nød den sødeste lykke til langt ud på aftenen, uden at de kom et fjed længere, uden at der faldt et afgørende ord, og uden at Boguslawski havde mod til at kysse andet og mere end hendes fingerspidser.

Ikke ret længe efter var der bal hos Gradinski på Kristianize. Fru Lentowska havde ikke danset i hele fire år og ejede desuden kun en eneste silkekjole, hun kunne bruge ved en sådan lejlighed; hun havde imidlertid lovet Boguslawski at komme til

ballet og danse ikke mindre end to kvadriller og en vals med ham. Denne gang var der ingen syge heste på Blanduwka, heller ikke manglede der noget hjul, ja ikke en gang en knap var borte. Pavnusch klædte sin herre på med en vis glæde, og så hurtigt, som kun den bedste kammertjener kan gøre det. Boguslawski var ikke så lidt forbløffet, men sagde ikke et ord.

Han kom til Kristianize, blev modtaget af værten og den elskværdige værtinde på bedste vis, og stod i det forreste værelse og ventede på fru Lentowska i det glade håb, at han måtte få lov til at tage hendes pels af. Hver gang han hørte kaneklokker i gården eller glade stemmer på trappen, bankede hans hjerte, men det bankede hver gang forgæves, og forgæves rettede han på sit hår og drejede på sit sorte overskæg. Selskabet var endelig samlet, dansen begyndte; den første kvadrille kom, og hun var fremdeles borte. Fru Gradinska forsøgte at trøste Boguslawski. Midnat kom, man gik til bords, og fru Lentowska havde ikke vist sig.

Da hun havde givet sin kammerjomfru ordre til at gøre hendes kjole i stand, viste det sig, at den var itu. Julka måtte ganske vist straks sætte sig til at gøre den i stand, men det blev mørkt, og kjolen var endnu ikke færdig. Først ved midnatstid begyndte Julka at sy besætningen på. Grazina gik sagte ind i sit sovekammer for at kunne græde i stilhed.

Den næste morgen skrev enken et brev til fruentimmerhaderen og skjulte det i lommen på sin *kazabaika*. Hun gik selv ned i stalden og lod rideknægten sadle en hest, og først da han var i sadlen, gav hun ham hurtigt og hemmeligt brevet med ordre til kun at give det til hr. Boguslawski selv og ikke vende tilbage, før det var lykkedes ham. Pavnusch

forsvarede vistnok sin herre med lige så megen tapperhed som udholdenhed, men endelig kom Boguslawski tilfældigt ud i forværelset og så rideknægten. Han modtog til sin kammertjeners fortvivlelse brevet af rideknægtens hånd og bad ham vente på svar.

Den henrivende enke skrev: "Min ven! En ond skæbne, i skikkelse af min kammerjomfru, forhindrede mig i går i at komme til ballet i går. Jeg tilstår, at jeg sad hjemme og græd; maske det kan trøste Dem en smule til gengæld for det håb, jeg skuffede. Jeg er en slave i mit eget hus, og det værste er, at min tyran, af grunde som er en ren gåde for mig, nærer et frygteligt had til Dem og gør alt muligt for at hindre os i at mødes. Da jeg endelig må tale med Dem, beder jeg Dem om i aften klokken fem at vente mig på vejen til Kristianize, der, hvor korset står i kanten af skoven. Jeg vil i ethvert tilfælde komme, enten det så stormer eller sner. Deres Grazina."

Boguslawski kyssede brevet. Han skrev et par linjer, gav rideknægten brevet og pålagde ham, hvis han havde sit liv kært, straks at bringe sin frue det og kun at give det til hende.

I løbet af det næste kvarter slog Pavnusch ikke mindre end to glas, en flaske, en kaffekop og en kostbar japansk vase itu. Alligevel gik Boguslawski en time før stævnemødet smilende ned i stalden, sadlede selv sin hest og red bort i galop.

Han ventede ikke længe ved korset, der skinnende hvidt af sne stod ved skovkanten.

Grazina kom ridende noget før den fastsatte tid. Hun havde en sort, med mørkt pelsværk kantet ridedragt på, en lille pelshue sad på hendes hoved, og hun så dobbelt så frisk og smuk ud som ellers; hendes kinder var røde af kulde, hendes

øjne strålede af glæde, og allerede langt borte strakte hun sin højre hånd, i hvilken hun holdt den lille elegante ridepisk, hjerteligt ud imod ham. Da Boguslawski ærbødigt førte hendes hånd til sine læber og næsten frygtsomt spurgte til hendes befindende, sagde hun med et skælmsk smil: "For Guds skyld, De kunne måske også være i stand til at tale om vejret! Vi har ingen tid at spilde; jeg kan ikke indestå for, at min kammerjomfru ikke er i hælene på mig."

"Og jeg er lige så lidt sikker på, at min kammertjener ikke forfølger mig som en udbrudt forbryder," svarede Boguslawski, "således er de nu en gang, vore kære, trofaste galiziske tjenestefolk, som fødes i huset og dør i huset, men til gengæld holder os strengere i tømme, end forældre og tugtemestre kunne gøre."

"Ja, det er sandt nok," afbrød den indtagende enke ham, "men sig mig nu hurtigt, hvad De har at sige mig."

"Hvad jeg har at sige Dem? Det er meget lidt og overmåde meget."

"Begynd med det første."

"Jeg elsker Dem, Grazina."

"Det ved jeg i forvejen," svarede Grazina med et henrivende smil.

"Men jeg ved ikke, om De elsker mig," udbrød Boguslawski med en så ynkelig mine, at Grazina ikke kunne andet end le.

"Tvivler De om det?" sagde hun, og hendes smukke øjne så ømt og udtryksfuldt på ham. Deres heste stod i dette øjeblik tæt ved hinanden. Boguslawski lagde let sin arm om den elskede og kyssede hende på den røde, smilende mund. Da kom en rytter

farende i vild fart. Det var Pavnusch. Han var langt borte, da han råbte: "Herre! det brænder på Blanduwka!"

"Jesus Maria!" skreg fru Lentowska. Boguslawski ville hviske noget til hende; men hun hørte ikke på ham og befalede ham at ile hjem. Hun vendte sin hest og sprængte derfra.

Da Boguslawski kom til Blanduwka, brændte det virkelig; det var dog ikke slottet, heller ikke laden, kun en lille træstald, der lå tusinde skridt fra udhusene, som i øvrigt i lang tid havde været tomme. Ilden var slukket, da Grazinas folk kom til med en sprøjte. Boguslawski satte sig straks ved sit skrivebord og takkede sin elskede i nogle linjer, hvis glødende varme forøgedes derved, at Pavnusch i stedet for, som hans herre havde befalet ham, at sende dem til Wladinki, puttede dem i kakkelovnen. Den næste morgen kom der et lille brev fra Grazina, som led samme skæbne. Og da Boguslawski om aftenen kom til Wladinki, fandt han huset tomt. "Den nådige frue har dog tilskrevet Deres Højvelbårenhed," sagde Julka med et ondskabsfuldt smil, "at hun i dag ville tage over til Kristianize."

Boguslawski vidste nu, at Pavnusch havde holdt dette brev tilbage, og til alt uheld mødte han på hjemvejen fogeden fra Blanduwka, som højtideligt meddelte ham, at ildebranden ikke hidrørte fra et tilfælde, men var blevet påsat af hans egen kammertjener. Boguslawski skummede af raseri. Da han kom hjem, var han vel blevet betydeligt afkølet af kulden og stormen, men han følte sig dog stadig modig nok til at begynde en kamp med Pavnusch. Næppe var han alene med denne i sit sovekammer, før han med tordenrøst råbte:

"Hvad skal jeg dog gøre med dig, menneske? Skal jeg prygle dig ihjel eller lade dig indespærre? Du fortjener jo at blive hængt. Andre nøjes med at begå én forbrydelse i hele deres liv, du har i løbet af to dage gjort dig skyldig i to!"

"Jeg!" stammede Pavnusch forskrækket, "hvad skulle jeg have gjort?"

"Hvad du har gjort? Har du ikke holdt et brev tilbage?"

"Holdt det tilbage! Hvorfor skulle jeg holde et brev tilbage? Jeg har da helt enkelt brændt det."

"Brændt det!" råbte Boguslawski, "det synes at være en lidenskab hos dig at brænde andre folks ejendom, du brandstifter!"

Pavnusch blegnede.

"Jeg – nej – visselig ikke, det er jeg ikke."

"Har du ikke sat ild på stalden?"

"Jo, det har jeg ganske vist, men i den bedste mening."

"Hvordan det?"

"For at redde Dem fra denne kokette."

"Hvis du siger et ord til om fru Lentowska," afbrød Boguslawski ham, "jager jeg dig bort."

"Det vil jeg dog først se," svarede kammertjeneren, der atter havde fattet sig, "jeg vil ikke sige ét, men hundrede ord om denne dame, som har hildet Dem i sit net, denne afskyelige, udmalede, udstoppede person, denne ..."

"Holdt!" råbte Boguslawski, "du forlader mit hus og det straks, eller jeg lader dig føre bort af gendarmer, du brandstifter."

"Jeg skal nok gå," sagde Pavnusch roligt. "Jeg går straks, men nu, da jeg ikke længere er tjener, men kun Deres ven, siger jeg

for alvor til Dem, at jeg aldrig vil tillade, at De gifter Dem med dette fruentimmer."

Med disse ord forlod Pavnusch værelset, og en time senere forlod han godset. Til alt held for den bortviste skinnede solen snart efter, sneen smeltede, de første blomster viste sig i det tynde græs, og de første sommerfugle vuggede sig på de solvarme luftbølger. Foråret kom.

Pavnusch, der havde aflagt sit liberi og taget en bondedragt på, i hvilken han følte sig til mode som Harun al Rashid i dervishantræk, fjernede sig imidlertid ikke ret langt fra Blanduwka. Dag og nat sneg han sig rundt i egnen omkring slottet.

Snart sad han på en grusbunke ved vejen, snart på en skelsten, som stod midt ude i marken, snart på en ormstukken bænk i haven; han levede af kartofler, som han stjal og stegte ved et bål af ris og majshalm, slukkede sin tørst ved en brønd ude på marken og overnattede sammen med en herreløs hund i et forfaldent skur. Han gjorde intet forsøg på at nærme sig sin herre eller tale til ham, men han fulgte ham over alt, hvor han gik. Når Boguslawski var ude på marken for at se efter pløjefolkene, lå Pavnusch midt på en grøn plet og gabte med armene under hovedet. Ude i skoven kiggede han pludselig kærligt på sin herre fra den anden side af en favn kløvet brænde. Gik hans herre i skovkanten og spejdede efter snepper, var det aldeles sikkert, at Pavnusch kort efter dukkede frem fra et krat og ledte om kap med den engelske jagthund efter det anskudte vildt. Kørte Boguslawski til marked, kunne han være vis på, at han på halvvejen indhentede Pavnusch, der sad i en jødevogn og røg på en lille træpibe, og da Boguslawski en gang

trods kammerjomfruens snedige rænker opnåede at tilbringe en aften sammen med Grazina, så han i samme øjeblik, som han kastede sig ned for sin elskedes fødder, Pavnusch, der var klatret op i et træ og opmærksomt kiggede ind i det oplyste værelse, mens månen kastede et spøgelsesagtigt skær over ham.

Et lykkeligt tilfælde førte en gang de elskende sammen hos Grazinas veninde, fru Gradinska. Omendskønt kammerjomfruen kategorisk havde erklæret sin frue, at hun ikke måtte tale mere end tre ord med Boguslawski, og endskønt Pavnusch lurede ved foden af trappen, kunne det lykkelige par dog i ro tale om deres kærlighed og fremtidsplaner og lægge råd op om de skridt, der kunne føre dem til det længselsfuldt ventede mål.

"Det er min mening," sagde Boguslawski, "at De skulle sætte Julka på porten, ligesom jeg allerede har gjort med Pavnusch. Så er der intet menneske, der kan hindre os i at gifte os straks."

"Nej, nej!" udbrød fru Lentowska. "Jeg kan ikke undvære Julka, jeg er så vant til hende, og ingen i hele den vide verden vil kunne frisere mig som hun. Nej, det kan ikke gå; så vil jeg hellere begynde kampen med Julka og række Dem hånden lige for hendes øjne."

"Så har vi jo selve Djævelen i huset."

"Ja, det kan ikke være anderledes," sagde Grazina med et suk.

"Jeg får en glimrende idé," sagde nu fru Gradinska. "Ved I, børn, hvad det bedste middel til at hjælpe jer ud af vanskelighederne ville være?"

"Nej?"

"Det bedste middel," sagde fru Gradinska, "ville være at gifte Pavnusch og Julka. Lykkes det os at skabe et lykkeligt ægtepar af

dem, er jeg overbevist om, at de ikke alene ikke vil hindre, men snarere fremskynde jeres planer."

"Fortræffeligt!" udbrød Grazina.

"Ja, et glimrende indfald," tilføjede Boguslawski, og alle tre begyndte i det bedste humør at lægge hovederne i blød for at udføre planen.

Den næste morgen sad Boguslawski i en magelig frakke og røg og kiggede ud af vinduet. I det samme kom Pavnusch, gnavende på en brødskorpe, rundt om hushjørnet; han så sin herre og tog høfligt huen af, omtrent som man hilser en god bekendt. Boguslawski kunne ikke lade være at le. Det var tilstrækkeligt. Pavnusch viste sig atter i huset, havde sit liberi på, var omhyggeligt friseret og bankede sin herres klæder med et spanskrør.

"Hvor tør du vove at vise dig her? Hvem har tilladt dig at vende tilbage?" spurgte Boguslawski, som havde stort besvær med at afholde sig fra at le højt.

"Jeg er jo ikke længere vred på Dem," svarede Pavnusch.

Omtrent på somme tid blev fru Lentowska friseret af sin kammerjomfru. "Jeg ser nok, hvad det ender med," sagde Julka vredt. "De kunne endnu gå hen og gifte Dem med denne nette herre."

"Jeg elsker ham."

"De elsker ham!" Julka begyndte at le krampagtigt, "hvor kan dog en dame som De, der er ung, smuk, forstandig og rig, holde af sådan et sølle skrog, et menneske, der er så naragtigt, så ubehageligt og så berygtet? Jeg ville ikke for ti gylden give ham et kys."

"For hundrede da?"

"Heller ikke for hundrede."

"Hvis Boguslawski virkelig er så skrækkelig," sagde Grazina, "er jeg i alt fald sikker på, at han bliver mig tro, og at ingen anden kvinde vil prøve på at erobre ham."

"De stoler på hans trofasthed?" Julka begyndte atter at le.

"Godt!" sagde fru Lentowska, "du skal bevise mig, at han også har øje for andre. Lykkes det dig, giver jeg dig mit æresord på, at jeg straks skal vise ham døren."

"Hvorledes skal jeg bevise det?"

"Meget let," svarede Grazina, "Boguslawski kommer i eftermiddag klokken fem. Jeg vil ride over til fru Gradinska, og du skal modtage ham."

"Det er mig meget ubehageligt at være sammen med dette menneske," svarede Julka, "men jeg vil bringe Dem dette offer."

"Du er jo desuden meget smuk, Julka."

Kammerpigen følte sig smigret og smilede.

"Gør dig så smuk som muligt," fortsatte Grazina, "jeg stiller alle mine klæder og smykker til din rådighed i eftermiddag. Gør dig rigtig smuk, tag i mit sted imod Boguslawski, gør ham rigtig forelsket, og lykkes det dig at få ham til at glemme mig, giver jeg dig mit ord på, at jeg for fremtiden vil hade og foragte ham."

"Jeg vil se ad," sagde kammerjomfruen med et triumferende udtryk i sit smukke, listige ansigt.

Nogle minutter efter klokken fire satte fru Lentowska sig i sadlen og red bort, men hun red ikke til Kristianize, hun tog hen til den egeskov, som lå mellem hendes og Boguslawskis

godser. På en fløjlsblød, grøn, blomstersmykket skoveng ventede hun på sin elskede.

Julka havde en hel time til at gøre toilette i, men havde ikke et minut for meget. Hun brugte tiden efter bedste evne. Først satte hun håret op i en høj frisure, der gav hende udseende af at være en fornem dame, derpå tog hun et par fine fløjlstøfler på, som ellers prydede Grazinas nydelige fødder, og begyndte så at vælge mellem sin herskerindes kjoler. Hun prøvede ti, men ingen af dem vandt hendes bifald. Endelig bestemte hun sig for en rosenrød morgen-silkekjole med hvide kniplinger; hun tog den på, så sig i spejlet og smilede tilfreds. Hun smilede, da hun hængte et lille kors med smaragder om halsen og smykkede sine håndled med sin frues armbånd, og hun smilede endnu, da det bankede på døren og ikke den ventede fruentimmerhader, men hans kammertjener trådte ind, friseret som en aristokratisk løve, omhyggeligt påklædt, med nye handsker og spejlblank hat. Et øjeblik så de forbavset på hinanden.

"Hvad skylder jeg æren?" begyndte kammerjomfruen.

"Min herre har sendt mig –"

"Kommer han ikke?" afbrød Julka ham.

"Han er forhindret, alvorligt forhindret. Jeg er kommet for at undskylde ham hos den nådige frue."

"Men min frue er ikke hjemme."

"Det er mig overordentlig kært," sagde Pavnusch og bukkede let for Julka, netop således som en greve plejer at bukke.

"Ja, når hr. Pavnusch synes så godt om det," sagde kammerjomfruen smilende, "kan jeg godt tilstå, at jeg slet ikke er fortrydelig over det. Min frue kommer ikke hjem før sent i

aften, vi kan altså passiare lidt sammen, hvis hr. Pavnusch synes om det?"

"Så gerne, hvis jeg ikke falder frøkenen til besvær."

"Behag at tage plads, hr. Pavnusch."

Julka kastede endnu et blik i spejlet, kastede sig ned i et hjørne af sofaen og ordnede slæbet på sin kjole, således som damer plejer at gøre. Pavnusch satte sig med lige så megen elegance i en lænestol ved siden af hende og satte sin hat ned på gulvet; han trak handskerne af, lænede sig tilbage, så på loftet, så atter på Julka og trak endelig et cigaretetui frem og bød Julka af det. Julka tog en cigaret, og Pavnusch tog sig også en. Han strøg en tændstik, tændte først Julkas, derpå sin egen cigaret, og trak så sine blændende hvide manchetter frem.

"Tør jeg spørge, om jeg må byde hr. Pavnusch en kop te?" spurgte Julka.

Kammertjeneren svarede med et behageligt nik, og Julka trak i klokkesnoren. Tjeneren kom og så til sin store forbavselse kammertjeneren og ikke den ventede hr. Boguslawski sidde ved siden af Julka i salonen; men han sagde ikke et ord og serverede teen, sådan som fru Lentowska havde befalet ham. Julka skænkede kopperne fulde, og Pavnusch forsynede sig med kold steg og postejer, mens hun skar brød og smurte smør på. Og så drak de te og passiarede. Julka fandt, at Pavnusch egentlig var et ret forstandigt og meget pænt menneske, som man godt kunne synes om, og kammertjenerens hjerte kom i brand, og for hvert kvarter, der gik, blev han mere og mere indtaget i Julka.

"Og hr. Pavnusch har aldrig stået ved kavaleriet?" spurgte Julka frygtsomt.

"Jeg har aldrig været soldat," svarede Pavnusch med en højtidelig mine; "men når det gælder om at forsvare fædrelandet mod moskovitterne, forstå mig vel, frøken Julka, så ville ingen jordisk magt kunne holde mig tilbage, ja ikke en gang skrædderen Abrahamek, som jeg endnu skylder ti gylden for en rød fløjlsvest."

"Har De da gæld, min herre?" spurgte Julka helt forskrækket.

"Å nej, jeg har kun nogle åbne kontoer. Den, der ikke har kredit, er jo ikke noget anstændigt menneske."

"Herren er altså patriot?"

"Netop. Men der står jo et fortepiano. De vil da vel ikke være så venlig at spille lidt?"

"Å, jeg spiller så dårligt." Julka gjorde lige så mange mange vanskeligheder som en ægte, adelig dame.

"Men frøkenen ville gøre mig sådan en stor fornøjelse."

Kammerjomfruen lod sig endelig overtale. Pavnusch åbnede instrumentet, hun satte sig ned og præluderede, så begyndte hun på *Dombrowskis March*, og Pavnusch sang med kraftig stemme om Polen, der endnu ikke er helt gået under.

Da Pavnusch forlod Wladinki, var han enig med sig selv om, at Julka var den mest henrivende kammerpige i hele verden, og hun sagde til sig selv, at Boguslawskis kammertjener ret var en mand for hende.

Fra denne dag af var de begge helt forandrede. Hver morgen, når Pavnusch bragte sin herres klæder ind, gav han vejrprofetens rolle, og kom stadig til det samme resultat. Enten sagde han: "I dag bliver det godt vejr, vi kunne altså roligt tage over til fru Lentowska", eller han erklærede at det ville blive regnvejr, og tilføjede så: "Kan man i så dårligt vejr gøre noget

bedre end at køre over til fru Lentowska; det er dog ikke så kedeligt som at blive siddende hjemme."

Når Julka friserede sin frue, kom hun dag efter dag tilbage til, at man aldrig kunne bedømme et menneske efter skinnet, men først burde lære ham nøjere at kende. Det bedste bevis for dette var, at hun syntes meget godt om Boguslawski, som hun i begyndelsen slet ikke kunne lide.

Mens nu Boguslawski og Grazina aften efter aften tilbragte salige timer i den skyggefulde have, i måneskin og med den dejligste nattergalesang, sad Pavnusch og Julka på stenbænken foran porten og lagde planer op for fremtiden med al den fiffighed, som en dreven kammertjener og en fiffig kammerjomfru kan være i besiddelse af. De blev snart enige om, at præsten skulle velsigne deres hjertepagt, men det bekymrede dem dog ikke så lidt, at de skulle leve hver for sig; for ingen af dem kunne bekvemme sig til at forlade sit herskab.

"Hr. Pavnusch, ved De, hvad der ville være det bedste middel til at gøre ende på vort liv som to forbandede, den ene her, den anden der?" sagde Julka en aften.

"Nej, men jeg er meget nysgerrig efter at erfare det," svarede Pavnusch.

"Lad os gifte vore herskaber med hinanden."

"*Panna* Julka har ret. Lad os gifte dem med hinanden."

Da kammerjomfruen klædte sin frue af, begyndte hun: "Nej, hvor jeg synes godt om denne hr. Boguslawski! Jeg kan slet ikke sige, hvor jeg synes godt om ham."

"Jeg tror næsten, du er forelsket i ham, Julka."

"Nej, hvor kunne det gå an? Sådan en smuk fornem herre og adelsmand og så jeg!"

"Å, der er så mange grever, der har giftet sig med bondepiger."

"Men nådige frue, der er slet ikke tale om mig," svarede Julka, "for *Dem* ville det være en mand. De kunne aldrig få nogen bedre."

"Men Boguslawski er jo en fattig stymper."

"Boguslawski?" Julka løftede hænderne mod himlen. "Der er ingen godsejer i hele Kolomeakredsen, der er så rig som han."

"Du har jo dog selv sagt –"

"Jeg var dårligt underrettet."

"Og hans rygte!"

"Man kalder ham en fruentimmerhader," sagde Julka, "det er det hele, og så meget mere smigrende for Dem er det jo, at han nu ligger besejret for Deres fødder. Og hvor god og klog er han ikke, og så de sorte øjne og det overskæg!"

"Men når jeg nu ikke holder af ham," udbrød Grazina, som næppe kunne bare sig for at le.

"Det er ikke altid de bedste ægteskaber, som bliver stiftet af kærlighed," vedblev kammerjomfruen ivrigt. "For resten ved jeg jo, at De elsker ham, og da alverden allerede taler om det, må De gifte Dem med ham, der er ikke andet for."

"Der er virkelig ikke andet for." Grazina brød ud i en høj og munter latter.

Men endnu mere begejstret roste Pavnusch den henrivende enke. "Se, det er en dame," sagde han, "hun er et mønster på en kvinde, en ren engel er hun."

"Men de rene engle er jo som regel ret kedelige, Pavnusch," bemærkede Boguslawski fornøjet.

"De er en fruentimmerhader," svarede Pavnusch, "i alt fald påstår folk det. Jeg ved ikke, hvorfor De er det, men De burde skamme Dem ved at spotte en dame som hende."

"Jeg spotter jo ikke."

"Det ville i det hele være en lykke for Dem, hvis fru Lentowska ville lade sig bevæge og tage Dem til mand."

"Men jeg tænker slet ikke på at overtale hende til det."

"Fordi De er blind, stokblind," sagde Pavnusch, som blev mere og mere ivrig, "læg dog mærke til, hvor smuk fru Lentowska er, og hvilket ædelt hjerte, hun har. Jeg er Deres virkelige ven, jeg har helt bestemt altid givet Dem gode råd, og jeg råder Dem også godt nu."

"Nå, hvad råder du mig da til?"

"Til at gifte Dem med fru Lentowska."

"Lad mig være i fred!"

"Og for resten er det Deres pligt," udbrød Pavnusch forbitret. "De har bragt denne dame, der er så dydig, der er en ren engel, i folkemunde, derfor må De gifte Dem med hende, og gør De det ikke, kan De ikke forlange, at jeg skal have agtelse for Dem."

Endnu samme aften kunne Pavnusch meddele den smukke Julka, at Boguslawski satte megen pris på hans agtelse, for han havde anmodet den smukke enke om hendes hånd og fået Ja.

Tre uger efter viede den gamle værdige præst på Wladinki, Grazina og Boguslawski i landsbyens trækirke, og ikke længe efter blev Julka den ærlige Pavnuschs kone.

Ingen tvivler om, at begge par lever godt sammen, men folk er ikke på det rene ned, hvem der egentlig regerer i huset. At den henrivende grevinde fører tøjlerne i sin hånd er en selvfølge, men da Grazina atter bliver ført i snor af sin

kammerjomfru, skulle man næsten tro, at det egentlig er Julka, som ikke blot regerer over sin mand, men over hr. Boguslawski og det hele hus og det som en ægte tyran.

Note 1:

Pan: nærmest det samme som "hr." eller "herre". Tilsvarende Pani ~ "fru" eller "frue" og "panna" ~ "frøken" eller "jomfru". *Red.anm.*

Skattegraveren Basyl

Den gamle Basyl var en slags arvegods i familien Padlewski, hvor han var gået fra fader til søn og blev holdt højt i ære. Ingen kunne mindes den tid, da *han* ikke havde været blandt herresædet Jaromkas beboere. Der var et par bønder på henved de hundrede eller lidt over, som dunkelt kunne mindes at have set ham som barfodet dreng vogte gæs for den højsalige hr. Adolf Padlewski, den nuværende herres bedstefader; men hvorledes skulle vel Basyl nogen sinde have haft et andet ansigt end dette alvorlige, bronzefarvede, af hvide lokker indfattede ærværdige åsyn? – og så oven i købet barfodet, han, hvis højskaftede støvler strålede stærkere end en lillerussisk sognepræsts, nej, hvad siger jeg, langt stærkere end en biskops, ja akkurat som et spejl – nej, det var åbenbart en opdigtelse. Lige så lidt tiltro skænkede man dem, der snakkede om, at de i den salig hr. Thadeusch Padlewskis, den nuværende herres faders tid, havde set ham danse en gopak i Schmule Rabenkopfs værtshus, ja endog følge fogedens Handscha til spindestuen. Basyl og så dans – Basyl og så kurmageri! Hvorfor så ikke hellere sludre løs om, at den hvide zar havde danset gopak med sultanen, og at paven gjorde haneben til dronningen af England!

Den gamle Basyl var nu en gang den gamle Basyl, en seks fod høj zaporogerskikkelse, med et Sobieskihoved, langt nedhængende, hvidt overskæg, sølvringe i ørene, en høj, hvid hanekam, fyldige, hvide øjenbryn over et par smukke, blå øjne, ordknap og alvorlig med alvorligt blik og alvorlig mine, med

alvorlig, en i sten udhugget, en holdning, værdig en for 300 år siden hensovet polsk kronfeltherre, tavs i smerte som i den højeste glæde, ja endog i vrede; fik han munden på gled, var han stadig alvorlig, frygtelig alvorlig – ja, Herren selv vil ikke på Dommedag kunne tale mere alvorligt.

Og efter at den unge hr. Gracian Padlewski havde begyndt at styre i Jaromka, var det just ikke så sjældent, at man der havde en slags dommedag, på hvilken Basyl hævede sin stemme som en streng fader.

Gracian var en ung, indtagende adelsmand af middelhøjde, slank, med græske træk, fyrige mørke øjne, et prægtigt sort overskæg, med fine manerer, stor belæsthed, elskværdig, damerne kaldte ham fortryllende, ja, han var alt, hvad man kan forlange af en kavaler; men landmand var han ikke. Han forstod sig lige så meget på avlsvæsenet, som den gamle Basyl på litteraturen, og var oven i købet en ødeland.

Basyl, denne gamle, tro tjener, der udmærkede sig ved hin homeriske troskab, der er blevet til en fabel i Vesterleden, men endnu af og til forekommer hos os i Galizien, hvor tjenestefolk tilbringer tyve, tredive, ja flere år i et og samme hus, hvor de ikke sjældent fødes, holder bryllup, bliver gamle og dør i det samme hus – den gamle Basyl blev bestandig mere alvorlig og gnaven over, at det gik stadig ned ad bakke med landbruget. Han så husets glans forsvinde og samtidig sin egen glans; for han var lige så uadskillelig fra familien Padlewski som dens våbenskjold eller de erobrede tyrkerfaner i riddersalen eller familiekrypten i den gamle landsbykirke eller hvad som helst andet, der syntes uadskilleligt fra Padlewskiernes ry og anseelse, ja hvis huset havde haft sin "hvide dame", ville hun

uden tvivl ikke have vist sig for nogen anden eller åbenbaret sine skæbnesvangre profetier for andre end netop ham.

Hvem skulle vel altså have større ret til at formane og dadle den unge herre end netop den gamle Basyl, så meget mere som huset manglede en frue; og Basyl gjorde den mest udstrakte brug af denne ret. Hans kærlighed, hans omhu og hans bekymringer gjaldt ikke blot hans herres person og handlinger, men de udstrakte sig til hans klæder og støvler, ja til hans hunde og heste, og en skæv hæl kunne gå ham lige så nær til hjerte som et i letsindighed sønderknust kvindehjerte. Gracian holdt meget af at beværte sine venner til langt ud på natten, og var han på besøg hos andre eller hos en eller anden indtagende dame, skyndte han sig just heller ikke med at komme hjem. Den naturlige følge heraf var, at han holdt meget af et sove til langt op ad dagen; men denne nydelse blev ham ofte betaget, og det var kun, når Basyl havde andre vigtige forretninger eller måske endog red til Kolomea for at bringe vigtige breve på posthuset, at Gracian kunne hvile i ro og drømme sødt, mens solen kastede sit lys ind til ham og tegnede gyldne figurer på sengetæppet. I reglen vækkede Basyl, der stod op ved morgengry, sin herre første gang klokken 6, anden gang en time senere, og klokken 8 trak han gardinerne fra. Så snart han havde gjort dette, måtte Gracian stå op, hvis han ikke ville udsætte sig for adskillige kraftige formaninger og hele dagen døje den gamles onde lune.

Et andet vigtigt punkt var toilettet. Om end Gracians smag gjorde udslaget ved valget af stof, farve og snit, kunne han dog sjældent iføre sig andet, end hvad Basyl fandt for godt. Derfor

begyndte så godt som hver eneste morgen med en kamp, i hvilken den høje herre altid bukkede under.

En gang havde Gracian således lyst til at præsentere sig for den galante baronesse Bielica i stramt sluttende duegrå ridebenklæder, hvid vest og brun fløjlsjakke, mens Basyl allerede havde bestemt sig for en mørkeblå klædning med meget vide polske pantalons.

"Basyl," begyndte den unge herre, så højrøstet som muligt for derved at antyde sin urokkelige beslutning, "jeg vil i dag have de grå ridebenklæder på."

Basyl betragtede ham medlidende; det hastede endnu ikke med strengheden.

"Hvordan vil De bære Dem ad med det?" spurgte han; "de er jo i stykker."

"Hvad er der da i vejen med dem?"

"Å, I ved da nok, hvordan et hul ser ud."

"Da kan jeg ikke mindes at have revet dem itu."

"De er heller ikke revet itu; de er løbet op."

"Så kan de jo hurtigt sys sammen igen."

"Ja, det er nemt sagt; men det skal jo også gøres."

"Er hullet da så stort?"

"Benklæderne må til skrædderen."

"Hvorfor har du da ikke allerede sendt dem derhen?"

"Hvilket spørgsmål! Jeg trænger ikke til slige påmindelser; benklæderne er allerede hos skrædderen; jeg mindes nu, at jeg har givet ham dem med, den sidste gang han var her."

"Hvad skal jeg så tage på?" spurgte Gracian sukkende.

"Hvad De skal tage på?" svarede nu Basyl med en alvor, der ikke tillod nogen indsigelse; "naturligvis den blå klædning."

Og i en fart bragte han den og hjalp sin herre i den, omhyggeligt, som en moder, der pynter sit barn og ikke kan blive færdig med at trække tøjet til rette; for han var stolt af sin unge herre, der fordrejede hovedet på alle unge damer.

På lignende måde gik det Gracian, når han ville købe noget; i det mindste udøvede Basyl en skånselsløs kritik, og ikke sjældent tillod han sig et afgørende ord, der ikke blev mindre respekteret, end om det var sagt af en af den gamle polske republiks deputerede. Særlig opmærksomhed skænkede han sin herres omgangsvenner; det lillerussiske ordsprog: "Hvo dig på sin vogn giver sæde, hans vise skal du kvæde!" var ikke til for ham. Han sang kun alt for ofte ganske andre viser end sin herres.

Var en eller anden ham tilpas, da var husets herre altid hjemme, når han bankede på, og han kunne gøre regning på splendid opdækning, ja endog på et dybt buk eller et smil fra hr. Basyls side. Kun to-tre personer blev den gunst tilstedet at byde Basyl en pris, af andre tog han hverken pris eller drikkepenge, ja ikke en gang en knappenål. Men mishagede nogen ham, lagde han et rentud amerikansk opfindelsesgeni for dagen med hensyn til den måde, på hvilken han forstod at gøre dem kede af omgangen med hans herre eller berede denne vanskeligheder, når han havde i sinde at besøge nogen, der ikke stod vel anskrevet hos Basyl. I så fald hørtes der uundgåeligt tale om sønderbrudte hjul, tabte hestesko, optrækkende uvejr, opsvulmede floder og overskyllede broer, og indfandt den vedkommende sig på Jaromka, da opfandt Basyl hvert øjeblik påtrængende forretninger, der lagde beslag på hans herres tid, maden var ussel, øllet smagte af malurt, og vinen var

tilfældigvis sluppet op, og hjalp alt dette ikke, gaves der endnu langt værre kunster, ved hvilke gæstens fordrivelse omsider lykkedes, således f.eks. når gæsten fik i sinde at ville overnatte, og Basyl så anbragte ham i et værelse, hvor det spøgte, eller når den til huset hjemvendende gæst blev udplyndret lige til skjorten af røvere, som det aldrig faldt ind at aflægge herresædet Jaromka et besøg, og som ærbødigt hilste Basyl, når han kørte ud med sin herre, mens han indskrænkede sig til en skælmsk blinken med øjnene.

Basyl var i højeste grad punktlig og ordentlig, ja med hensyn til renligheden overgik han endog en hollænder. Måske var det også kun af den grund, han følte sig så dybt krænket, når hans herre fandt noget at laste, eller også havde han muligvis en svag fornemmelse af, at det udelukkende hørte til hans departement at laste og dadle. Han, der aldrig lod sig bringe ud af fatningen, kunne blive målløs af forbavselse, når Gracian en enkelt gang opdagede noget, der ikke var, som det skulle være. I det højeste skete dette en gang om året; men dette var nok til at lade den gamle gå og hænge med hovedet i flere uger i træk. Således traf det sig en gang, at Gracian, idet han tog en frakke ud af skabet, blev opmærksom på, at der var en plet på skulderen.

"Basyl," sagde Gracian, ikke uden en vis tilfredsstillelse, "denne frakke kan jeg ikke tage på."

"Men i Herrens navn, hvorfor dog ikke?"

"Fordi den er dårligt børstet."

"Hvordan skulle det være muligt."

"Her på skulderen er der en plet."

"En plet!" udbrød Basyl forbavset. "Bevis mig den nåde at vise mig, hvor den plet er."

"Her er den, kære Basyl."

Basyl studsede, vendte og drejede på frakken, rystede på hovedet, holdt frakken hen imod lyset, studsede på ny.

"Nå, er det så en plet, eller er det ingen plet?" spurgte omsider Gracian.

"Ja, det jo nok sådan en slags plet."

"Nå, men hvad så?"

Basyl betragtede endnu stadig frakken. "Hvorledes det, som De behager at kalde en plet, er kommet der på skulderen, det er mig en gåde."

"Mig også, Basyl" svarede Gracian, "hele livet er en gåde."

Men trods al den vægt, Basyl lagde på alt, hvad der angik hans herre, var en plet dog kun en plet og en skæv hæl kun en skæv hæl. Rigtig til gavns sørgede han kun over sin herres lediggang og ødselhed, og når hans bekymringer tog overhånd, banede de sig vej over hans læber. En aften satte han sig således ved Gracians seng, betragtede ham længe opmærksomt, så derpå til siden, sukkede og bevarede endnu en tid lang en alvorlig tavshed, hvorpå han pludselig begyndte at rokke sit ærværdige gamle hoved frem og tilbage, idet han udbrød: "Men, nådige herre, kan det dog ikke snart falde Dem ind at handle som et fornuftigt menneske, et menneske, som Gud så at sige har skabt i sit billede!"

"Hvad skal jeg da gøre?" spurgte Gracian næsten forskrækket.

"Du store Gud, hvad De skal gøre!" svarede Basyl, "De kan gøre, hvad De vil, når De blot vil holde op med at smide penge ud til ingen nytte, traktere Deres venner, hænge stads på damerne og stange Deres tænder af bare kedsomhed. De skal begynde at tage Dem lidt af Deres avlsbrug, som det sømmer

sig en retskaffen adelsmand; som det nu går, kan det ikke blive ved. Se De Deres godsforvalter lidt på fingrene, hvor kan han andet end gøre dem lange, når han ser, hvorledes De rutter med de prægtige dukater?"

Gracian gav gode løfter; men dagen efter tabte han dog atter 80 dukater til husarofficererne i Kolomea, mens han lige så lidt da som før gjorde sig ulejlighed med at undersøge ladernes og staldenes tilstand.

Således gik det i nogle år, så længe dukaterne endnu kom strømmende ind omtrent i samme fart, som de flød afsted; men en dårlig høst var tilstrækkelig til at give den lette bygning et farligt stød, og således kom da omsider den dag, der så godt som altid bryder frem en gang i en galizisk godsbesidders liv og antyder ødelæggelsens begyndelse, den dag, på hvilken en velnæret jøde i en glinsende, sort atlaskes talar skred hen over markerne med Gracian, og den unge herre stod i begreb med at sælge den endnu kun halvmodne sæd på roden.

Men pludselig dukkede Basyls imponerende zaporogerskikkelse op mellem aksene, og hans mægtige stemme hævede sig:

"Hvor er en sådan letsindighed dog mulig? Og du usle blodsuger, du ågerkarl, se til, du farer der hen, hvorfra Djævelen har sendt dig!"

Gracian forsøgte at undskylde sig, jøden rejste sig på tæerne, rullede med øjnene og strøg sit lange skæg og havde den bedste vilje af verden til at skræmme den gamle; men denne brød sig lige så lidt om hans forbandelser som om hans trusler, og efter at han havde fået ham i kraven, jog han til sidst handelsgeniet på flugten og begyndte derpå at tale alvorligt til sin herre, så

denne blev aldeles overvældet, så overvældet, at han den næste dag red ud i skoven og for første gang i sit liv holdt øje med udhugsten.

Imidlertid blev Basyl en dag sendt til staden, og den umodne sæd imens solgt til jøden. Da den gamle vendte tilbage og erfarede, hvad der var sket, sagde han ikke et eneste ord – angående sager, der ikke lod sig forandre, plejede han i det hele taget ikke at spilde mange ord – men alle fik lejlighed til at føle hans onde lune, såvel Gracian som dennes gode venner og øjeblikkelige herskerinde.

Gracian sukkede på den tid for baronesse Bielica, en af hine kvinder der bliver misundte af deres eget køn, beundrede og tilbedte af mændene og lovpriste af hele verden som henrivende, fortryllende og bedårende, uden at egentlig nogen som helst er i stand til nærmere at forklare, hvori denne bedårende ynde består. Baronessen var en lille, mager dame, hverken ung eller gammel, hverken smuk eller grim; hun havde et af disse nervøse, udmattede, fortrædelige ansigter, der er forfærdelig blege, og når den hvide sminke er fjernet, gule og læderagtige. Hendes blå øjne, som hun altid havde for vane at lukke halvt i, havde ikke noget som helst usædvanligt udtryk, de var tværtimod uden glans, uden hint stumme sprog, der ofte gør stærkere indtryk end stemmens velklang og veltalenhedens fyrværkeri, de var så at sige tomme; når man så i dem, var der intet at opdage, intet at ane, ja selv fantasien tav over for disse øjne, de var som en afsluttet dekoration uden tanke af perspektiv. Men baronessen forstod at gå, at bevæge sig, at passiare, hun forstod at opbygge et kæmpemæssigt tårn af rødblond hår på sit lille hoved – de havde rigtig nok tidligere

været kastanjebrune, men da rødblond blev moderne, skiftede de øjeblikkelig farve – og hun forstod at klæde sig på, ja, når det gjaldt, også at klæde sig af med den ynde og anstand, som kun en polakinde formår at lægge for dagen, og hendes halvt tilslørede blottelser var hendes største triumfer.

Baronesse Bielica var enke, men ikke en af de enker, man frygter for at blive hængende ved; hun tænkte ikke på at varme sine krøllejern ved Hymens fakler; hos hende var de galante unge herrer lige så sikre for fælder og snarer som hos en gift dame, der lever i den kærligste forståelse med sin ægteherre. Baronessen frygtede selv lænkerne. Hun ejede et smukt gods og mange andre smukke sager, og hvad hun ikke selv havde, lod hun sig give af sine slægtninge, veninder og venner. Af hvilken grund skulle hun vel så gifte sig?

Fremfor alle andre, der kunne glæde sig ved hendes gunst nød Gracian det fortrin efter en næsten uindskrænket målestok at turde overvælde hende med gaver, ja han kunne endog driste sig til at låne hende penge, når hun selv ingen havde, og da dette næsten altid var tilfældet, kunne Gracian meget ofte nyde denne glæde, en glæde, der ikke på nogen måde blev formørket; for baronesse Bielica var for fuldendt en verdensdame til at lægge videre vægt på penge, og hendes finfølelse gik så vidt, at hun aldrig omtalte sin gæld, end sige tilføjede nogen den fornærmelse at tilbagebetale, hvad hun havde lånt.

Men til gengæld var hun også en anset dame, et mønster på elegance for hele omegnen og elsket af alle med undtagelse af Basyl. Forgæves kaldte hun denne sin "kære gamle bjørn", forgæves trak hun ham i overskægget, klappede ham, ja gav ham endog af og til et smækkys. Han fortrak ansigtet, som om

han havde bidt i et umodent æble og vedblev at være hendes fjende.

"Mærker De da ikke, at dette kvindemenneske udsuger Dem?" sagde han til sin herre.

"Fru Bielica er intet kvindemenneske, hun er en dame," belærte Gracian ham.

"De, min hr. velgører, siger i Deres polerede sprog en dame, jeg i mit ubehøvlede sprog et kvindemenneske; enhver taler, som han kan. Sagen er, at De ødelægger Deres fædrenearv, ja De begynder endog at gøre gæld for denne ... og så er De dog ikke en gang den eneste, hun beærer med sit venskab; der er mange herrer ..."

"Du lyver."

"Gud straffe mig, om jeg gør det!"

"Baronessen er en dame, som enhver må agte."

"*Må* agte?" gentog Basyl. "Hvem må? Jeg f.eks. må ikke. Jeg agter hende ikke. Hun behager mig heller ikke i mindste måde. Dem behager hun derimod – men jeg begriber ikke, ikke på nogen måde, hvorledes ..."

"Det behøves heller ikke."

"Godt," sukkede den gamle, "men nu vil jeg dog tale, så kan De dømme. Hvorledes kan dog sådan et fruentimmer – ja, jeg sagde fruentimmer, jeg forstår nok at udtrykke mig frit, når jeg vil – hvorledes kan sådan et opmalet græskar behage Dem? Jeg begriber det ikke. Da jeg var ung" – Basyl blev pludselig meget alvorlig – "da kendte jeg en pige hist nede i landsbyen – det var noget ganske andet, hun var stor og stærk, havde friske kinder og øjne som brombær." Han nikkede tre gange eftertænksomt med hovedet. "Nå, Gud har taget hende til sig, og jeg har aldrig

holdt af eller blot bekymret mig om at se på nogen anden. Gud give hende den evige fred!" Og den gamle korsede sig.

Det var især to omstændigheder, der gav Basyl god grund til at bringe det letsindige salg af sæden på roden i forbindelse med baronessen. Kort efter ankom der fra Brody en stor pakke kostbare zobelskind til hans herre, og Basyl tvivlede intet øjeblik om, at de var bestemt til, i det mindste om vinteren, at forlene baronessen med den yppige, bløde fylde, naturen havde nægtet hende. Dette var den ene omstændighed, den anden bestod deri, at *pan* Gracian købte fire smukke skimler fra det Bavarovskiske stutteri, hvorpå den ærlige gamle ikke længe efter så baronessen komme kørende med det samme kostbare forspænd.

Fru Bielica kunne ikke have valgt noget ulykkeligere tidspunkt til at aflægge et besøg på Jaromka. Hun kom med et lille følge – anstanden passede hun nøje på at bevare – foruden af sin selskabsdame mademoiselle Daloup og sin kammerjomfru, ledsagedes hun af *panna* Krentschitschka, en højst agtværdig gammel frøken af gammel familie, og *pan* Ziberski, en gammel nar og snyltegæst som – ukendt af hvilken grund – nød den forret på hendes bekostning at friste sin unyttige tilværelse. Der var følgelig ingen mangel på dydsvogtere. Besøget havde for øvrigt et dobbelt øjemed: for det første at bevidne Gracian den skyldige taknemmelighed, og dernæst at undvige den første opblussende harme hos en yderst desperat og dumdristig ritmester, som baronessen netop havde givet afsked.

Basyl, som hun straks ved ankomsten gav et blidt kys, bandede så småt mellem tænderne, da han mærkede, at denne

dame, "dette fruentimmer", som han sagde, havde i sinde for nogen tid at slå sig fast ned på Jaromka. "Det kan Vorherre dog umuligt tillade," sagde han til sin herre; men han mente sikkert: "Det vil *jeg* aldrig tillade", og overensstemmende hermed handlede han.

Imod forventning viste han sig i løbet af dagen aldeles koldblodig, ja endog elskværdig, sørgede for en delikat middagsmad, for en lige så fortræffelig aftensmad, og omsider for gæsternes anbringelse. Baronessen blev nu næsten øm over for ham, og mens hun allerede i spisestuen sagde godnat til Gracian, turde den gamle Basyl, der ikke ville lade sig betage retten til selv at lyse hende med en stor sølvarmstage, betræde hendes soveværelse og fik her et bonbon i munden og et kys udenpå samme.

"Dette Jaromka er jo henrivende, en sand perle," hviskede baronessen.

"Virkelig henrivende!" istemte *panna* Krentschitschka og kammerjomfruen.

"*C'est un paradis!*" sukkede mademoiselle Daloup.

"Man kan jo nok holde det ud her," svarede Basyl, efter at han først omhyggeligt havde tørret sig om munden i ærmet; "men det går ikke an at have alt for fine nerver, eller hvad det nu er, damerne kalder det."

"Og hvorfor ikke?"

"Man må helst lade være med at tale om den slags ting."

"Hvad mener du?" spurgte baronessen, idet hun begyndte blidt at kærtegne Basyl. "Du vil da vel ikke fortælle os, at her er ånder, som –?"

"Det har jeg ikke sagt," svarede Basyl med et forfærdelig alvorligt ansigt; "det er Deres egne ord, nådige!"

"Har du måske gentagne gange bemærket noget, Basyl, dyrebare Basyl? Har du måske endda hørt noget?"

"Gentagne gange," svarede den gamle, idet han med en betænkelig mine så sig omkring, "gentagne gange har jeg både bemærket, set og hørt ting."

"Men det er jo rædsomt!" udbrød alle fire damer på en gang.

"Det har endnu aldrig gjort mig noget," forsikrede Basyl; "det gælder blot om at have en god samvittighed."

Enden på det blev, at de fire damer bestemte sig til alle sammen at sove i et og samme værelse: baronessen under den blå silkehimmel, den gamle frøken på sofaen, selskabsdamen på en madras, som man kastede på gulvet midt i værelset, og kammerjomfruen på tæppet ved sin herskerindes fødder. Vinduer og døre blev omhyggeligt lukkede, og damerne holdt en lydelig bøn, før de gik til ro.

Næppe var lysene slukket, før baronessen hørte et dybt suk.

"Hvem var det, der sukkede?" spurgte hun ængsteligt.

"Ikke mig," svarede frøken Krentschitschka.

"*Moi non plus*!" stønnede den franske selskabsdame.

"Men I har da hørt det?"

"Vi har hørt det."

"Jusia!"

Der lød et nyt suk.

Baronessen sparkede vredt til kammerjomfruen, der hvilede ved hendes fødder. "Hører du ikke, Jusia?"

"Gud bevare os!" mumlede kammerpigen og sukkede på ny.

Som en ægte lillerusserinde, rigeligt velsignet med appetit og soveevne, var hun straks, da man havde slukket lysene, faldet i søvn og var ikke mere til at vække.

"Jeg tror det var Jusia, der sukkede," sagde baronessen.

"Der er ingen, som forbyder os at tro det," svarede den gamle frøken bævende, "lad – os – derfor – kun – tro – det; det er – dog – i det – mind – ste beroligende."

Damerne forholdt sig nu rolige; der blev stille i huset og nede i landsbyen, kun kammerjomfruen lod sig fra tid til anden høre med en dæmpet snorken. Også de andre begyndte at slumre.

Pludselig lød en sælsom tone. Den svirrede igennem værelset, det sang, det bankede svagt på vinduet, og nu slog det lydeligt mod gulvet. Derpå blev alt atter stille. Ingen af damerne vovede at røre sig. Baronessen lå badet i angstens sved. Der kunne ikke være tvivl om, at det var en ånd. Alle korsede sig og bad for den stakkels omflakkende sjæl. Straks efter var der en ny, en tredje, en fjerde, spøgeriet tog til fra det ene øjeblik til det andet, og ikke nok med, at det svirrede, sang og bankede – nu lød der også svage skridt, som nærmede sig baronessens leje. Hun fo'r hvinende op, og nu begyndte de alle sammen at hvine, selv kammerjomfruen skreg i søvne, som en der bliver myrdet. Endnu stedse skrigende tændte baronessen lys, hvorved hun pludselig befandt sig som midt i Helvedes luer.

"Jeg brænder!" skreg hun, "jeg brænder!" og fo'r ud af sengen, mens de to andre damer samtidig sprang op fra deres leje. Straks efter blev det stille; spøgeriet skyede åbenbart lyset; baronessen begyndte at genvinde fatningen og gav sig i færd med at tage tøflerne på; men idet hun skulle til at stikke foden i den anden, var hun lige ved at falde i afmagt. Hun havde med

den bare fod stødt mod en forfærdelig genstand, der var kold og fugtig og blød, ja oven i købet levende. Hurtigt ville hun derpå iføre sig sin *kazabaika*, og udstødte på ny et skrig, denne gang et skrig af smerte. Mens hun mente at ville varme sine arme i det bløde pelsværk, hendes *kazabaika* var foret med, blev de sønderrevet af små rovdyrtænder. Baronessen trak hurtigt sine blødende arme ud af ærmerne, begyndte at ringe storm, vækkede sin kammerjomfru med rasende spark, klædte sig fuldstændig på, befalede at lade spænde for, overvældede den tililende Gracian med bebrejdelser, kørte øjeblikkelig hjem, og lod sig aldrig tiere se i Jaromka.

Basyl smilede, men kun for sig selv. Alt var gået ganske simpelt til: et glas fyldt med oldenborrer stod i vindueskarmen, et pindsvin sov under sofaen, nogle brændenælder var anbragt i baronessens seng, i tøflen sad en lille tudse, og *kazabaika*en var blevet spækket med burrer, tidsler og torne.

Med så simple midler havde den gamle slået en så kostbar, snedig, fin og farlig kvinde af marken.

Ikke bedre gik det Gracians perleven *pan* Karol.

Denne herre lagde stadig an på Padlewskis pengepung. "Han malker ham som en ko," plejede Basyl at sige. "Hvordan kan De dog finde Dem i at have sådan en ven?" spurgte han mindst to gange om dagen sin herre; "vær dog en gang så fornuftig at høre, hvad folk siger om ham. Denne *pan* Karol er jo en vindbøjtel … hvad behager? … en pjalt, en lumpenhund, en ødeland, og al hans kærlighed består i at plyndre Dem."

Desværre havde den gamle ret: næppe fik *pan* Karol efter kornsalget at vide, at Gracian atter havde penge – han kunne lugte det, påstod Basyl – så arriverede han også og gjorde mine

til at ville slå sig ned på Jaromka. Men Basyl ville ikke have været Basyl, hvis han uden videre havde tålt dette. Han holdt straks afregning med *pan* Karol, den første nat denne tilbragte under hans herres tag.

Næppe var *pan* Karol omsider efter en hård kamp med en natsværmer og en mus faldet i søvn, før Basyl trådte ind med et lys.

"Hvad befaler Deres Nåde?"

"Jeg?" – Karol gned sine øjne og stirrede forbavset på den gamle.

"De behagede at kalde på mig."

"Jeg? Så har det vel været i søvne. Lad mig nu bare sove."

Det fik han da også lov til; men en halv times tid efter kom Basyl igen ind med lyset.

"Hvad befaler Deres Nåde?"

"Jeg har ikke kaldt på dig."

"Jo vist har herren kaldt på mig!"

"Så bryd dig ikke om min kalden, men lad mig sove."

"Hvordan skulle jeg ikke tage mig af, når herren kalder," svarede Basyl, "jeg ved nok, hvad der påhviler mig som tjener, og hvad det angår at sove, så holder jeg også selv meget af at have ro om natten."

"Ja, lad os så sove, Basyl, bare sove."

"Så Deres Nåde har virkelig ikke noget at befale?"

"Nej, nej."

"Ja, så god rolig nat."

Pan Karol var heldig nok til straks at falde i søvn igen; han fik denne gang lov at sove en hel time; men så kom Basyl stormende og råbte:

"Ja, ja, ja! Hvad er der nu? Brænder det? Er De syg?"

"Lad mig dog sove!" bad *pan* Karol, idet han vendte ansigtet mod væggen.

"Men Deres Nåde har jo ringet!"

"Det er noget, du bilder dig ind."

"Jeg er Gud ske lov, sund og rask og ved min fulde forstand, jeg bilder mig ikke noget ind. De har vitterligt ringet."

"Gid Fanden havde dig!"

"Mig lader han nok gå, jeg er ham for sej; han kan sagtens finde sig bedre lækkerbiskener."

Således gik det hele natten og lige så den følgende dag. Ved sin tjenstiver bragte Basyl ligefrem *pan* Karol til fortvivlelse og fik ham omsider fordrevet fra Jaromka.

En gang kom Gracians venner en trist høsteftermiddag, slog sig ned i spisestuen og spillede halv-tolv. Basyl fandt sig i det og tav, han tav da de blev til aften, han tav endog, mens de drak te; men da det store ur på væggen slog ti, og ingen endnu lavede sig til at bryde op, slukkede Basyl først et lys, derpå et til og endnu et, og til sidst brændte kun et eneste; men herrerne blev ved med at spille, kives, drikke og synge. Basyl lod spænde for. Da alle vogne stod rede, kom han ind, så lidt på spillet, som om det i høj grad vakte hans opmærksomhed, og sagde så til sidst:

"Der er spændt for!"

Man hørte ham ikke.

Han hentede overfrakkerne og begyndte at hænge dem på herrerne, der sad omkring det store bord. Ingen forhindrede ham i hans idræt; men der var heller ingen, der tog sig af ham. Spillet gik fremdeles sin gang. Da trådte den gamle højtideligt hen til bordet.

"Klokken er straks elleve," sagde han med sin rolige, dybe stemme, "det er derfor på tide at køre hjem, der er spændt for, jeg har forsynet alle med overtøj, altså ..."

"Men du ser jo, at vi vil spille videre –"

"Hvad behager?" udbrød den gamle. "Hvem vil spille? Nu har jeg længe nok set til. Skam jer dog! Er I herrer, adelsmænd? I bærer jer jo ad som røvere og hedninger!"

Og med et kraftigt pust slukkede han det sidste lys.

Men alle disse den gamle Basyls formaninger og indgreb i sin herres rettigheder hjalp ikke; Gracian Padlewski sank dybere i gæld, greb til fortvivlede midler, fristede livet endnu en tid og nåede så omsider den dag, da den menneskelige forstand forgæves søger en udvej. En dag kaldte han med en forstyrret mine Basyl ind i sit kabinet og sagde ganske sagte til ham:

"Jeg forstår ikke, hvorledes det går til. I går havde jeg dog endnu 500 dukater i mit skrivebord, og i dag er der kun en papirgylden. Det er mig en gåde, hvor pengene er blevet af."

"Det har allerede længe været mig gådefuldt," sagde den gamle, "hvorledes pengene forsvinder for Dem."

"Men denne gang ved jeg, at jeg ikke har givet dem ud."

"De giver kun det mindste ud selv; men Deres venner og dette kvindemenneske –"

Utålmodig afbrød Gracian ham og gik sin vej.

Således kom da som sagt den dag, da Gracian var fuldstændig ruineret. Men lige så letsindig han havde været, lige så retsindig viste han sig i dette øjeblik. Så snart han forstod sin stilling, var han også enig med sig selv om, at omend formuen ikke mere stod til at redde, ville han i hvert fald bevare æren ren.

Han veg tilbage for tanken om at stifte større gæld. Han solgte sit gods, alt hvad han ejede, og efter at han havde tilfredsstillet sine kreditorer, fandt han sig i besiddelse af nøjagtig 17 gylden og 21 kreuzer. Han bevarede dog på trods af dette sit gode humør. Grædende kyssede folkene hans klæder og hænder og vandrede så, hvorhen skæbnen viste dem vej. Da han forlod Jaromka, var ingen hos ham uden gamle Basyl; det fulgte af sig selv, at *han* fulgte ham. Hver af dem havde en gammel jagttaske over skulderen og en kraftig stok i hånden, og således udrustede vandrede de uden at se sig om ud ad landevejen. Først ved den næste landsby, hvor de hvilede sig ved et kors, mumlede Basyl: "Nå, gik det så ikke, som jeg hele tiden har sagt?" Det var hans første ord i lang tid; hidtil havde han mødt begivenhederne med en værdig tavshed.

Gracian svarede ikke, men tyggede på sine negle og lod til at have al sin opmærksomhed henvendt på en mus, der løb frem og tilbage mellem en kornmark og sit smuthul.

De fortsatte deres vandring og kom først til en lille smudsig herregård, hvor *pan* Karol boede, ikke bedre aflagt end en almindeligt velstående bonde. De trådte uden videre ind og traf husets herre i en magelig slåbrok udstrakt på sofaen, beskæftiget med at læse i en roman. Da han fik øje på Gracian, sprang han op for at omfavne ham. Gracian skildrede ham sin forfatning og bad foreløbig om et natteleje.

Pan Karol hørte på ham med en hoven mine, drejede på sine knapper, forsikrede, at alt stod til vennens tjeneste; men han manglede senge og et passende værelse, og frem for alt manglede han tid til at træffe de nødvendige anstalter i så henseende, da han havde meget vigtige uopsættelige

forretninger; og i det samme fik han travlt med at se på sit ur, faldt i tanker og syntes ikke at høre eller at ville høre, hvad Gracian fremdeles sagde.

"Men du kan da vel låne mig nogle penge?" spurgte nu Padlewski.

Pan Karol trak forbavset, næsten harmfuld øjenbrynene i vejret. "Jeg? Penge? Hvor skulle jeg vel have dem fra? Du ved jo" – han så atter på sit ur – "men undskyld, jeg har hastværk."

"Så De har virkelig ingen seng til min herre," blandede nu den gamle Basyl sig i samtalen, "intet værelse og ingen penge. Det er smukt, meget smukt. Og De kalder Dem en ven, en adelsmand. Ved De, hvad De er, De menneske, der har fået hundreder, ja tusinder hos os, De er en vindbøjtel –"

"Hvad siger du!" skreg *pan* Karol.

"Det er ikke mig, der siger det," gav den gamle roligt til svar. "Sådan siger alle folk; jeg for mit vedkommende har altid sagt, at De er en pjalt, og det holder jeg fast ved."

"Hvad?"

"Gør Dem ingen ulejlighed med at blive vred. De er nu en gang en pjalt og vil blive ved at være det, så længe det behager Gud." Den gamle sagde dette med en vis slags højtidelighed, han greb nu *pan* Karol, der var blevet ildrød og rystede over hele legemet, i brystet og vedblev: "Det skulle være mig en fornøjelse at ryste Dem sønder og sammen; men jeg gider dog ikke, da jeg ved, at jeg kunne vende op og ned på Dem, uden at ryste en eneste skilling ud af lommen på Dem."

Da han slap ham, sank *pan* Karol målløs om på en stol og stirrede uden at vide, hvad han gjorde, på sit ur.

De to vandringsmænd drog derpå videre og nåede baronesse Bielicas bolig.

Denne skønne dame modtog dem i en kinesisk havepavillon. Hun var iført et splinternyt sommertoilette, der lige var kommet fra Paris, og viste sig overmåde deltagende, da Gracian skildrede hende sin stilling.

"Det er jo rigtig sørgeligt," sagde hun, "ja undskyld, jeg må virkelig give mine tårer frit løb, tilgiv mig, jeg kan ikke andet, mit bløde hjerte løber af med mig." Hun førte virkelig lommetørklædet til øjnene. "Desværre venter jeg gæster," vedblev hun efter et øjebliks tavshed, "og jeg vil ikke bede Dem vise Dem, kære Gracian, sådan som De ser ud, med Deres kummer og Deres tarvelige påklædning. Jeg ved, hvad jeg skylder Dem, og vil skåne Deres følelser."

Gracian blev stående målløs foran baronessen. Hun rejste sig for at trække sin kjole til rette og samtidig skjule sin forlegenhed.

"Nej, så skal da også –" råbte Basyl. "Jeg ser, De skammer Dem ved min herre i stedet for, at det er ham, der skulle skamme sig over Dem –"

Baronessen begyndte at græde. "Befal Deres tjener, at han skal gå!" udbrød hun med en af harme halvkvalt stemme.

"Vi går begge to," svarede Basyl, "vi går med det samme, vi beder Dem ikke om en eneste hvid; vi er fattige, men ærlige, vi."

Dermed var de sidste bånd, som Gracian havde knyttet sit håb til, bristet. Han gik med den gamle til den nærmeste skov, satte sig der på en omhugget træstamme og begyndte at anstille betragtninger.

"Jeg vidste, at det ville gå således," sagde Basyl.

"Det er bedre sådan," svarede Gracian, "nu ved jeg, at jeg kun kan regne med mig selv."

"Og på mig," svarede den gamle roligt, men ikke uden stolthed.

"Ja, på dig!" Gracian rakte ham hånden, som Basyl kyssede næsten heftigt.

"Jeg vil arbejde," vedblev Gracian.

"Gud velsigne denne beslutning."

"Jeg vil gå til den første, den bedste bonde og tærske på dagløn."

"Vil De *tærske*, herre?" svarede Basyl, "det kan andre også. De har jo dog lært noget."

"Ikke meget."

"Nå, De kan da både læse og skrive? dermed lader der sig allerede udrette en del i et land som vort," sagde Basyl. "Lad os gå til Horodenka, der finder vi nok noget at tage fat på."

Han sagde ikke mere, men rejste sig og gik videre, og Gracian fulgte ham.

Sent om aftenen kom de til Horodenka. Gracian søgte ind i et værtshus, som han under andre omstændigheder bestemt ikke ville have betrådt, og spiste et stykke brød og drak en snaps finkel af den slags, som bønder, vognmænd og gemene soldater plejer at drikke. Basyl gik ud for, som han sagde, at se sig lidt om.

En times tid efter vendte den gamle tilbage, satte sig til ro og stoppede sin pibe uden at sige et eneste ord.

"Nå, hvad skal vi nu tage os for?" spurgte Gracian til sidst.

"Hvad vi skal tage os for?" gentog Basyl. "Arbejde ærligt for føden, herre! Jeg har allerede fundet en plads til Dem og også

en til mig."

Gracian så forbavset på ham.

"Hos hvem, min ven?" spurgte han fornøjet.

"Hos en jøde, som er handelsmand," svarede Basyl, "en købmand, en handlende, som kalder sig Peiß Taubeles; De skal være en slags bogholder hos ham, og jeg en slags kvægdriver; han handler meget med okser og svin. Kom nu bare med."

Gracian betalte sin fortæring og fulgte sin gamle tjener. Jøden modtog dem venligt, ja endog høfligt og traf nærmere aftale med Gracian. Han gav kun en ringe løn, men lovede forhøjelse i fremtiden. Hovedsagen for dem begge var, at de fik et lille værelse med rene senge for dem selv og fuld kost. Sagen blev altså hurtigt afgjort.

"Vi vil få ussel mad," sagde Basyl under fire øjne til sin herre, "og lønnen er ikke værd at tale om; men De vil hos denne jøde kunne lære, hvad der ikke lader sig betale med penge: De vil lære at tjene meget og kun bruge lidt. Ser De, polakken foragter jøden. Men hvorfor foragter han ham? På samme måde som enhver dagdriver ser den arbejdsomme over skuldrene, og dog er et menneske kun det værd, han selv kan fortjene. Af jøderne kan man altid lære noget."

Så blev de da begge to hos Peiß Taubeles, og alt gik over forventning godt, efter at Basyl straks den første dag havde, som han udtrykte sig, lært den lange Gibbor, købmandens højre hånd, en smule pæne manerer, som han udtrykte det. Gibbor, der ikke sjældent måtte repræsentere sin velynder, følte sig af den grund som herre, og benyttede sig over for Gracian af en tone, som denne vel fandt sig i med ro, men som krænkede

Basyl dybt. En stund hørte den gamle til i tavshed; men så greb han pludselig Gibbor ved ærmet af hans kaftan og sagde:

"Hvem taler du til?"

"Til bogholderen," svarede Gibbor studst.

"Det er ingen måde at tale til sådan en herre på," vedblev Basyl, "jeg råder dig til at være høflig, forstår du?"

"Behold du dine råd for dig selv, dumrian," skreg Gibbor.

Men Basyl havde ham allerede i nakken og begyndte at prygle løs på ham. "Hvem kalder du en dumrian?" råbte han.

"Jeg skal få dig jaget på porten," jamrede Gibbor.

"Jeg spørger dig, hvem er en dumrian?"

"Ikke – dig –"

"*Du* er en dumrian, ikke sandt? Ja eller nej!"

"Ja, ja, mig!" sukkede Gibbor.

"Vil du så være høflig for fremtiden, hvad?" Basyl blev ved at prygle løs på ham.

"Ja, kæreste ven, hold dog blot op!"

Fra det øjeblik var Gibbor høfligheden selv, ja følte endog en vis hengivenhed for Basyl.

Alt øvrigt gik nøjagtigt, som den gamle havde forudsagt det. Lønnen kunne næppe strække til vask og fodtøj, maden var nederdrægtigt ringe og blev dem knapt tilmålt; men Gracian lærte i alle retninger af jøden, og frem for alt lærte han flid og udholdenhed, samt at skatte pengenes værd.

Gracian besørgede ikke blot hr. Peiß Taubeles' bogføring og korrespondance, men kørte også omkring for ham i nabolaget, og da han gjorde flere heldige forretninger, vandt han mere og mere jødens tillid, så at denne omsider sendte ham til de store markeder i Kolomea, Halycz, Czernowitz og Lemberg, hvor han

afsluttede betydelige køb og salg. Ved slige lejligheder havde han gerne Basyl med, og føjede derved dennes lærdomme, som heller ikke var at foragte, til dem, den snilde jøde havde bibragt ham.

Et år var snart forløbet, og Gracian var blevet et ganske andet menneske. Ingen ville i dette sparsommelige, nøjsomme, flittige, utrættelige og livlige unge menneske have kunnet genkende den blaserede adelige ødeland fra fordums tid.

Basyl holdt stadig øje med ham, roste ham ofte på faderlig vis, sørgede med en næsten moderlig opmærksomhed for hans fornødenheder og vågede med skinsyg iver over sin herres anseelse og ære; den, der i mindste måde kom Gracian for nær, gik det ikke godt. I almindelighed lod han sig nøje med på sin alvorlige, eftertrykkelige måde at belære folk, og i så fald tålte han ikke nogen modsigelse, om det så var af selve kredspolitimesteren; men ofte brugte han også en mere drastisk veltalenhed. I løbet af det første år, de tilbragte hos jøden, havde Basyl pryglet fem jøder, en bonde, en skatteopkræver, to herskabstjenere og en adelsmand, rykket skægget af en armenier og kastet en skovrider medsamt hans bøsse i vandet.

En gang førte forretninger Gracian og hans trofaste Basyl til godsejeren *pan* Marianskis hus.

Da de inde i gården steg ned af *britschka*en, begyndte adelsmandens kammertjener, som stod derude, mæsket som en kapuciner og uforskammet som en eunuk, at råbe i høje toner:

"Se til, I kommer ud, I skabede jøder! Min herre gør ingen forretninger med jeres slags."

Basyl betragtede ham med en medlidende mine. "For det første burde du kunne se, at vi ikke er jøder. Siden du ikke kan se det, er du et fårehoved. For det andet burde du vide, at din herre mange gange har gjort forretninger med jøder; og da du ikke ved det, er det åbenbart, at du ikke har noget her at gøre, og det er derfor bedst, du rupper dig lidt."

"Hvad siger du, jøde? Gør du vrøvl? Skal jeg slippe hundene løs?" brølede kammertjeneren.

"Hvad skal vi med hunde?" spurgte Basyl. "Vi behøver ingen vidner; jeg kan godt prygle dig uden vidner!"

Han greb fat på ham, slog ham til jorden og fugtlede ham ordentligt igennem, mens de andre gårdfolk så til og lo. Endelig kom *pan* Marianski ned i gården, nikkede bifaldende til den gamle og gav ham en tyver. Gracian gjorde ham sin opvartning og indledte forretningen. Der var adskillige vanskeligheder, der skulle overvindes, adskillige omstændigheder og vidtløftigheder. Mens den gamle herre rådførte sig med sin skriver, slentrede Gracian omkring i nabolaget og nåede langs en bæk, ved hvilken der lå en lille savmølle, ned til landsbyen, hvor et lille net, hvidkalket hus med rødt tegltag tiltrak sig hans opmærksomhed.

"Hvem tilhører dette hus?" spurgte Gracian en bondekone, der skyllede tøj i bækken.

"Det er skolen, nådige herre."

Gracian nærmede sig bygningen uden at være enig med sig selv, om han skulle gå indenfor eller ikke. Da opfangede hans øre lyden af en stemme, der bragte ham til at standse og derpå trak ham bestandig nærmere og nærmere. Denne stemme lød ud fra det åbne vindue i skolestuen. Det var en klar

pigestemme, ualmindelig velklingende og samtidig hjertelig og oprømt, og det var denne stemme, der underviste børnene.

Gracian trådte ind i skolestuen. På en halv snes rå træbænke sad et halvt hundrede børn, piger og drenge, hvis blonde og mørke hoveder var i en svag vuggende bevægelse som blomster på en kornmark, mens deres bare fødder gyngede frem og tilbage under bænkene. På en forhøjning foran en sort tavle stod en slank pige på højst seksten år, med et mildt, smukt ansigt, fulde læber, store, klare øjne og lange, brune fletninger ned ad ryggen. Hun standsede undervisningen og betragtede forundret Gracian.

"Er det tilladt at overvære undervisningen?" spurgte han, efter først at have hilst hende med et høfligt buk.

"Vær så artig," svarede den unge lærerinde, som dog ikke kunne andet end betragte ham med endnu større nysgerrighed end før. "Behag at tage plads!" sagde hun lidt efter, og tog så atter fat på sit arbejde. Hun var i færd med at tegne de fem verdensdele på den store tavle og forklarede samtidig tegningen uden nogen som helst generthed, forvirring eller affekterthed. Hun talte roligt og meget tydeligt; af og til, når hun tegnede hurtigere end ellers, raslede hendes lyse sommerkjole som en ung skov, der kærtegnes af forårsvinden. Gracian sad stille og lyttede; han følte sig næsten hensat i en drøm.

Da undervisningen var til ende, og børnene med stjålne smil og hemmelige puf trængte sig ud af døren, forlod lærerinden forhøjningen, tog sin parasol og trak langsomt sine sorte, strikkede handsker på. Gracian havde en fornemmelse af, at hun ventede, han skulle tiltale hende. Han nærmede sig hende

og sagde hende nogle komplimenter. Hun modsagde ham ikke. "Jeg tror selv," svarede hun med en selvfølelse, der var samtidig både beskeden og stolt, "at jeg yder noget mere end en almindelig lærerinde; jeg hengiver mig af ganske hjerte til gerningen, og det er jo det, det gælder om."

De forlod skolen sammen og gik gennem landsbyen. Hun talte, han hørte på. Hun berettede løst og fast om, hvad der var hændet hende som lærerinde, alvorlige, fortrædelige og lystige sager. Alt, hvad hun fortalte, forekom Gracian at være af stor betydning, og hertil kom endnu hendes stemmes klang og af og til en yndig, dæmpet latter, der lod to rækker små hvide tænder komme til syne, mens de brune fletninger slog frem og tilbage. De skiltes uden for præstegården. Hun rakte ham hånden og ilede derpå op ad den brede stentrappe, der førte til hoveddøren. Uden for denne blev hun stående for at få vejret og så efter ham.

Gracian vendte tilbage til herregården for at forhandle med *pan* Marianski. Efter en lang konference på dennes kontor enedes man omsider, og da godsejeren kom ud med ham i gården, stod den unge pige fra skolen derude.

"Hvem er det?" spurgte hun den i køkkenet beskæftigede kammertjener, idet hun med blikket viste hen på Gracian.

"Hvor kan jeg vide det," svarede kammertjeneren i en gnaven tone, "det er sagtens en eller anden agent for en jøde."

"Jeg holdt ham ellers for en adelsmand," mumlede den unge pige.

"Det er han også," skyndte Basyl, der stod i nærheden, sig at bemærke, "og det en bedre adelsmand end mange, der kører omkring med fire og står i gæld til hver eneste sjæl, de møder.

Ham har alene ulykkelige omstændigheder bragt i denne stilling, og det må regnes ham til ære, at han har foretrukket en retskaffen forretning frem for at føre et dagdriverlevned og opholde livet på andres bekostning."

"Du har ret," sagde den unge pige, idet hun betragtede Gracian med et blik, der røbede lige så megen interesse som medlidenhed. Gracian hilste hende ærbødigt, og talte derpå med Basyl. Pludselig spurgte han:

"Hvem er denne unge pige? Er hun lærerinde eller guvernante?"

"Ingen af delene," svarede Basyl, "det er den nådige frøken Augusta Marianski."

"Ah!"

Mens Augusta fodrede duerne, der fra alle sider flokkedes om hende og kurrede og flagrede ved hendes fødder, nærmede Gracian sig for at bede om undskyldning for sin tidligere dristighed.

"Hvortil så mange ord," svarede frøkenen smilende, "jeg føler mig jo slet ikke fornærmet, jeg glæder mig tværtimod over, at De på en sådan måde –"

Pludselig blev hun forvirret, tog den ene fletning i hånden og stirrede på duerne, der baskede dygtigt løs på hinanden med vingerne, for hver for sig at erobre endnu et lille korn.

"Jeg er ikke aristokrat, i det mindste ønsker jeg ikke at blive regnet for en sådan," begyndte hun igen, uden at se på Gracian, "mig forekommer rigdommen som en slags uret, og jeg for min part søger at gøre denne uret god igen ved at bidrage den smule, jeg formår, til at udvikle folkets åndelige syn og lindre de fattiges lidelser. Jeg underviser børnene i skolen, og om

søndagen efter messen bibringer jeg bønderne de nødvendigste begreber om naturen og dens historie, om lov og ret, og bagefter giver jeg konerne og de unge piger vejledning i alle slags arbejder. Jeg studerer også medicin. Vore bønder har nu en gang ingen tillid til lægerne, de vil kun lade sig råde og helbrede af en kvinde, altså trænges der til kvinder, der ikke blot vil behandle folk med de gamle midler, der er nedarvet fra slægt til slægt, men som vil tilegne sig virkelige medicinske kundskaber. Jeg kunne have lyst til at besøge Universitetet i Zürich; men da fader ikke vil tillade mig det, hjælper jeg mig med bøgerne."

I dette øjeblik blev Gracian kaldt op til godsherren. Han kørte bort uden at kunne få lejlighed til at sige frøkenen farvel; men da de bøjede ind på hovedlandevejen og pludselig mellem de høje, mørke popler ved siden af vejen fandt udsigten åben til herregården, stod Augusta på balkonen. Gracian genkendte hendes lyse sommerdragt.

"Jeg skal sige Dem noget," udbrød Basyl.

"Hvad vil du sige mig?"

"Det var en kone for Dem."

"Det kan jeg sige mig selv, kære Basyl; men hvad er der at gøre ved det, når man er blevet så hårdt hjemsøgt af skæbnen som jeg," sukkede Gracian.

"Mod skæbnen nytter ingen modstand," svarede den gamle, "det er ikke skæbnen, der har knækket Dem. De har selv ved Deres letsind, lediggang og ødselhed styrtet Dem i armod, De bærer udelukkende selv skylden, følgelig kan De også ved flid, iver og sparsommelighed atter blive en rig mand."

Gracian svarede ikke. Men Basyl greb pisken, knaldede dygtigt løs med den og begyndte at nynne en vise om røveren Dobosch.

To uger forløb, i hvilke Gracian ikke så *panna* Augusta, heller ikke kom i nærheden af hendes hjem, ja næppe nok fik tid til at tænke på hende. Jøden forstod at holde sine folk i ånde. Nu havde Gracian jo ganske vist kunnet drømme om Augusta, det havde han ret til, og Peiß Taubeles ville ikke på nogen måde have hindret ham i det; men arbejdsomme mennesker drømmer ikke; så snart de går til ro, sover de og sover roligt og vedholdende. Og Gracian var nu så arbejdsom og udholdende som nogen; selv Peiß Taubeles agtede ham, og det vil sige noget at være agtet af en polsk jøde, der i sin utrættelige, rastløse flid ser en dagdriver i ethvert efter kristelige begreber tilstrækkelig virksomt menneske.

Kort tid efter besøgte Gracian en landsby, der kun lå en mil fra *pan* Marianskis herregård; men heller ikke i denne nærhed, inden for den elskedes tryllekreds, gav han sig tid til forelskede eller romantiske tanker; for han var kommet med Basyl til landsbyen for at købe svin og tænkte følgelig som en værdig discipel af Peiß Taubeles på svin og på intet andet end svin, altså ikke i mindste måde på den kønne Augusta.

Des mere overrasket blev han, da denne pludselig i sin lyse sommerklædning ligesom englen for hyrderne på marken trådte frem af en grå røgsky, kom ud fra den lave dør på en bondehytte og råbte til ham: "Kom, kom, De må hjælpe mig; her er en mand, der er kommet slemt til skade, og folkene er så klodsede og ubehjælpsomme."

Gracian fulgte frøkenen ind i stuen, hvor en bonde i sin kraftigste alder lå henstrakt på en bænk ved ovnen indhyllet i en fårepels, uden at klage eller blot sukke, tålmodig og stoisk, som kun lillerusseren udholder lidelser og ser selve døden i møde med. Beskæftiget i skoven var han blevet ramt af et omstyrtende træ, der havde kvæstet hans bryst, mens hans højre arm og fod var brækket.

Augusta begyndte ved hjælp af Gracian og Basyl, der også straks kom til stede, at bringe armen og benet i den rette stilling, hvorefter hun forbandt dem på fuldstændig forskriftsmæssig måde. Gracian forbavsedes over den ro, sikkerhed og åndsstyrke, den unge pige lagde for dagen, idet hun, fjernt fra ethvert snerperi, bag hvilket der altid kun findes skjult bevidst eller ubevidst sanselighed, kun viste sig besjælet af den ene tanke: at bevare en trængende familie dens forsørger og lindre et menneskes lidelser.

Efter at Augusta havde gjort alt, hvad i dette tilfælde en prøvet og erfaren sårlæge ville have gjort, og sagt bonden og hans hustru, hvad de for øvrigt havde at iagttage af forholdsregler, forlod hun hytten for at vende tilbage til sine skolebørn. Hun blev stående udenfor døren; røgen ombølgede hende til begge sider som to store hvide vinger, og Gracian stod foran hende, hensunken i beundring og ude af stand til at sige et ord.

"Jeg må gå," sagde Augusta omsider, mens hun med spidsen af sin parasol tegnede i det hvide sand.

Basyl gav ubemærket sin herre et albuestød og var så pludselig forsvundet. Augusta og Gracian fulgtes ad gennem landsbyen; det var som en selvfølge, at han ledsagede hende.

Længe havde ingen af dem et eneste ord at sige. Gracian nøjedes med fra siden af at betragte Augustas rene, næsten barnlige profil. De kom til et bræt, der førte over en lystigt henilende bæk. Han rakte hende hånden for at hjælpe hende over. Hun smilede.

"Det er egentlig ikke nødvendigt," sagde hun, men gav ham dog hånden, og da de så stod på den anden bred mellem blomstrende vilde roser, og han blev ved at holde fast på hendes hånd, så hun på ham med sine store, forstandige, strålende øjne og smilede atter.

"Har De da slet ikke noget at sige mig?" udbrød hun. "Af en polak at være er De meget ordknap."

"Hvorledes skulle jeg vel turde vove det!" stammede Gracian, idet han livligere end nogen sinde tænkte på de svin, han var kommet for at købe.

"Jeg er ingen fornem dame, vil i alt fald ikke være det," svarede Augusta i et overbevist tonefald; "om jeg end er for svag til at nedrive de skranker, der adskiller os fra folket, er jeg dog stærk og modig nok til selv at springe over dem; jeg hører til folket, jeg regner mig i det mindste med til det. Tal til mig som til Deres ligemand. For øvrigt er De jo selv adelsmand."

"Men en meget fattig adelsmand."

"Å, jeg foragter rigdommen," vedblev den unge pige, "jeg vil kun kalde det mit, som jeg tjener ved mit arbejde. Når jeg sagde, at også De er adelsmand, mente jeg kun, at De ikke er noget udannet menneske; råheden støder mig tilbage, ikke fattigdommen."

"Men hvad skal jeg sige Dem?" spurgte Gracian mere og mere forlegen og betaget; "og hvad vil det føre til, hvis jeg ikke

længere lader mit hjerte tie?"

"Til en god ende, hr. Padlewski." Augusta betragtede ham med et mildt og kærligt blik, der i et nu besejrede alle hans betænkeligheder, hans frygt og hans forlegenhed.

"Nå, så hør mig da," udbrød han. "Jeg vil ikke sige Dem, at jeg elsker Dem, at jeg tilbeder Dem, frøken Augusta; det ville lyde latterligt for en mand i min stilling; men det kan jeg sige, fordi det er den fulde sandhed, fordi det som en hellig forvisning bruser frem fra min sjæls inderste, at jeg ikke ønsker mig nogen bedre hustru, ingen bedre livsledsagerinde, ingen bedre moder for mine børn, ingen bedre herskerinde i mit hus end Dem, at jeg ville være lykkelig, ved at kunne kalde Dem min for hele livet fra den kraftige modige ungdoms skønne sommerdage til alderdommens lange vinternat, at – at – ak, jeg kan jo slet ikke udtale hvad De, frøken Augusta er for mig og har været for mig fra det øjeblik af, da jeg første gang så Dem i skolen."

"Der er min hånd," svarede Augusta, "jeg vil være Deres hustru, jeg vil drage med Dem, så snart De forlanger, ja nu på øjeblikket, om De vil!"

Gracian kyssede hendes hånd; han kyssede den atter; han vovede ikke at berøre hendes friske, uskyldige læber, og hun, hun kunne jo dog ikke kysse ham først; men idet de skuede ind i hinandens øjne, læste de der dejlige forjættelser og uindskrænket tillid til fremtiden.

"Skal jeg så følge Dem nu?" spurgte Augusta.

"Nej, for Himlens skyld, ikke nu;" udbrød Gracian; "endnu er jeg Dem ikke værd; men jeg vil arbejde, endnu mere end hidtil, og så, måske om et år."

"Godt, så venter jeg," svarede Augusta rolig med et tilfreds smil.

Da Gracian kort efter begav sig hjemad med svinene, som Basyl drev frem ved hjælp af en lang stok eller lokkede ved at strø majs for dem, begyndte den gamle:

"Nå, hvorfor er herren på en gang blevet så stille? Gik det måske ikke efter ønske?"

"Det gik, Basyl, det gik," svarede Gracian alvorligt, "men jeg har jo ingen penge, og hos jøden er det jo ikke muligt at spare noget sammen, det indser du da!"

"Ja, det forstår sig. Men jeg forstår ikke, hvad De behøver penge til. Frøkenen har jo penge nok."

"Hun vil give afkald på al sin rigdom for at blive min hustru."

"Det er en anden sag," sukkede den gamle. "Nå, Vorherre lønne hende for det. Så højhjertede frøkener vokser ikke på træerne. Altså herren trænger til penge? Men hvad vil herren da med penge? Måske holde bryllup straks?"

"Nej, Basyl. Der kunne nu være en forretning at gøre med svin, når jeg blot havde nogle gylden. Man kunne tjene noget klækkeligt; begyndelsen ville være gjort, og så gik resten af sig selv."

"Penge?" gentog Basyl. "Nogle gylden rækker nok ikke. Nogle gylden har jeg, jeg har dem indsyet i min frakke til brug i tilfælde af nød; men jeg ved noget bedre."

Han strøede majs for svinene, blev stående, stoppede sin pibe og slog ild med sten og svamp.

"Hvad ved du, kære Basyl?"

Basyl så sig forsigtigt om, der kom et hemmelighedsfuldt udtryk i hans ansigt. "Jeg ved, hvor der er en skat, vi kan hæve!"

"Er du da rigtig klog? at komme til mig med sådanne eventyr."

"Når jeg siger, jeg ved en skat, så ved jeg den; og når jeg siger, at vi kan hæve den, såfremt De blot vil følge mine anvisninger, så vil vi også få den."

"Hvorledes da?"

"Vi har tid nok til at tale om det."

Den gamle drev svinene fremad med stokken og talte ikke et ord mere om sagen, hvor lang end den vej var, som de havde at tilbagelægge inden de nåede hjem til Peiß Taubeles' hus på torvet.

De nærmest følgende dage iagttog Basyl en lige så dyb, ja næsten gnaven tavshed. Tilfældet førte dem en onsdag i nærheden af Jaromka. Gracian afsluttede en god forretning for jøden med to forpagtere, derpå måtte han gå til kros med dem og drak sammen med dem en slivowitz, der brændte som ild i struben, derefter ned ad brystet og endelig også i maven.

Da de to forpagtere havde fjernet sig, satte Basyl sig hen til sin herre, ikke ved bordet, det ville han have kaldt tølperagtigt, men på en bænk i nærheden.

"Onsdag er en lykkelig dag," hviskede han højtideligt, "lad os derfor i dag hæve skatten."

"Ved du da en her i nærheden?"

"Ja, ganske nær herved."

"Hvad skal jeg så gøre?"

Basyl skottede til siden og sukkede.

"Det er endnu god tid," sagde han. "Jeg skal nok sige Dem besked i rette tid; først og fremmest må De tage et værelse for i nat; resten bliver min sag."

Han gik ud og kom lidt efter tilbage, hvorpå han uden at sige et eneste ord mere satte sig hen i en krog og smøgede på sin pibe. Næppe meldte imidlertid pigen, at sengene var i orden, før Basyl rejste sig, blinkede til Gracian, og begge gik så ind i kammeret.

"Jeg har alt, hvad vi trænger til," sagde den gamle, "foreløbig gælder det blot om at sove. Ved midnat skal jeg vække Dem."

De gik altså til ro.

Lidt før midnat vækkede Basyl sin herre. De havde begge sovet med klæderne på og var altså straks rede. Ganske sagte listede Basyl kammerdøren op, og igennem skænkestuen sneg de sig så på tåspidserne med støvlerne i hånden ud i gården. Ingen hørte dem, dog begyndte hundene at gø; men den gamle fik lukket munden på dem ved nogle forfærdelige eder. Så trak de støvlerne på igen og skyndte sig ad en markvej hen imod skoven. Ved udkanten af denne funklede en ildstribe dem i møde.

"Hvad er det? Er det en lygtemand?" spurgte Gracian.

"Ikke en lygtemand," svarede Basyl alvorligt, "en lygterod [Note 2)]. Den kan vi ikke undvære, hvis det skal lykkes os at hæve skatten."

De gik nærmere; Basyl løftede den stærkt lysende rod op og gik så foran, alvorlig, afmålt og tavs. Ved en klynge birketræer, hvis stammer lignede slanke, i hvidt atlask smykkede brude, blev han stående, vinkede til Gracian, at han skulle forholde sig rolig, og gik så ivrigt søgende frem og tilbage med roden i hånden. Endelig blev han stående, nikkede tre gange til sin herre på samme måde, som vore bønder gør, når de før den hellige nadvers uddeling beder om syndernes forladelse, derpå

støttede han to spader, han hidtil havde holdt skjult under sin kappe, op mod en vældig eg og gav Gracian tegn til, at han skulle sætte sig. De sad dog ikke længe, før klokken slog midnat i det nærmeste kirketårn. Basyl korsede sig og sagde: "Lader os bede!"

Begge knælede og bad.

Da Basyl rejste sig, sagde Gracian: "Jeg troede, at man under slige omstændigheder skulle påkalde Satan?"

"Ja, det er, som man finder for godt," svarede Basyl. "Jeg holder nu mest af at påkalde Gud."

Han ridsede med spaden et kors i jorden, slog en kreds om dets fire endepunkter og tog så en lille flaske frem, hvis indhold han sprængte først mod nord, derpå mod syd, øst og vest.

"Hvad er det, du har der?" spurgte hans herre.

"Indviet vand," svarede Basyl alvorligt. "Se så," vedblev han, "nu gælder det om at grave."

Gracian tog den anden spade. I regelmæssig takt begyndte de at opgrave jorden i tavshed, uden at hvile, mens rundt om uglerne skreg eller en opskræmt fugl eller en mår, der vendte hjem fra et røvertogt, fo'r igennem det raslende løv. Omsider stødte de mod en hård genstand. Nu først standsede Basyl, nikkede atter tre gange med hovedet og tørrede sveden af sin pande.

Atter klang spaderne i tungsindig harmoni, lige så tungsindig som tærskeplejlens tretakt, en lille jernkasse blev mere og mere synlig, omsider kunne Basyl stige ned i hullet, og, efter at han havde korset sig tre gange, hæve skatten. Det var virkelig en skat. De åbnede kassen og fandt deri to hundrede

dukater. Basyl gav sin herre pengene, hvorpå de atter kastede hullet til og så i al hemmelighed vendte tilbage til værtshuset.

"Vi deler lige," sagde Gracian.

Basyl indskrænkede sig til at ryste på hovedet.

"Det er dog det rimeligste."

"Nej, vi deler ikke. Jeg har hævet skatten til Dem. Pengene er Deres."

Der var intet at stille op med den gamle, og Gracian beholdt følgelig de to hundrede dukater. Først da forretningen med svinene havde fået et heldigt udfald, fik han betænkeligheder.

"Mon det dog i grunden ikke er urigtigt, at jeg har brugt de penge," sagde han til Basyl, "hvem ved, hvis penge det egentlig er."

"Det skulle De have tænkt på lidt før," svarede Basyl noget skarpt, "men for øvrigt kan det være Dem nok, når jeg siger Dem, at pengene er Deres. Når jeg siger det, forholder det sig også således."

Gracian ville have betragtet det som en synd i mindste måde at angribe de på denne måde vundne og ved en heldig forretning betydeligt formerede penge. Han så i dem en ham betroet kapital, som han spekulerede videre med, modigt, men tillige forsigtigt. En anden, tredje og fjerde forretning havde samme heldige udfald; pengene havde allerede bragt flere fold.

Pludselig viste der sig da lejlighed til en stor forretning i havre. Jøden, der ikke fandt den aldeles sikker, ville ikke have noget med den at gøre; men Gracian, der var bedre kendt med forholdene, var overbevist om et heldigt udfald.

"Bare jeg havde nogle hundrede dukater til," sagde han til Basyl, "så ville jeg købe havren for egen regning og tjene dygtigt

på den."

Basyl rømmede sig og så mod jorden.

"Nogle hundrede dukater!" brummede han. "Hvor mange hundrede?"

"Å, mindst seks hundrede."

"Jeg ved et sted, hvor der ligger tusind," sagde den gamle alvorligt, næsten barsk. "Det er bedst, vi henter dem nu i nat."

"Er du også ganske vis på, at –"

"Når jeg siger, der ligger tusind dukater, så ligger der tusind dukater, hverken mere eller mindre."

Gracian vovede ikke længere at tvivle.

Om natten begav de sig da til et øde sted mellem Horodenka og Jaromka. Denne gang betegnede tre forkrøblede piletræer, der stod som grædekvinder ved Dniesterens bred med opløftede grene, stedet, hvor skatten lå. Basyl gik frem på samme hemmelighedsfulde måde som første gang, og lige som da stødte de omsider under ugleskrig, til hvilke her føjedes rørdrummens sukken og hejrens stønnen, på en jernkasse, i hvilken dukaterne lå, netop så mange som Basyl havde sagt, hverken flere eller færre.

"Jeg begynder virkelig at tro, at du står i samfund med visse hemmelige magter i naturen, Basyl," sagde Gracian, der begyndte at føle sig noget uhyggelig til mode ved den gamle.

"Lad det ikke bringe Dem unødvendige skrupler, Deres Nåde," svarede Basyl. "De må jo dog kunne indse, at det, såfremt nogen anden end vi to har fingrene med i spillet, i hvert fald ikke er Djævelen."

Havreforretningen lykkedes så godt, at Gracian kunne opgive pladsen hos Peiß Taubeles og begynde at drive handel for egen

regning. Han handlede med hvede, havre, byg, huder, flæsk, svin, får, køer og heste.

Efter et års forløb sagde Gracian en aften til Basyl: "Hvad mener du nu, min ven?" – således kaldte han ham nu altid – "kunne det nu ikke være på tide at forpagte et eller andet mindre gods og så holde bryllup?"

"Å, hvad skal det til at forpagte?" svarede Basyl med det mest gnavne ansigt, han endnu havde vist sin herre, og idet han sukkede dybt og udsendte en stor røgsky fra den lille pibe, han havde stukket mellem tænderne, "lad os hellere straks købe noget."

"Købe? Hvordan skulle det gå til?"

"Ih nu, De har da allerede en slump penge og i nødsfald ved jeg, hvor der ligger et par tusind dukater endnu."

Han gjorde en mystisk gestus med den ene hånd.

"Kender du endnu en skat?"

"Ja vist så, men lad os nu ikke tale så længe om det. Skynd Dem frem for alt til den unge dame og spørg hende, om hun vil tage Dem til ægteherre for Gud og mennesker."

"Af den grund behøver jeg ikke at gå et eneste skridt, min ven," svarede Gracian. "Her er blot tale om forældrene, der er meget stolte og aldrig vil give deres samtykke."

"Vi vil slet ikke spørge dem," bemærkede Basyl tørt, "lad mig blot vide, om De selv er fast bestemt på det."

"Om jeg er!"

"Godt," vedblev Basyl, "så er det bedst, jeg i Deres navn taler med frøkenen, det vækker mindst opsigt, og så skal jeg også sørge for en præst, der kan vie Dem."

"Tror du, det går?"

"Tror? Jeg tror på Gud Herren og på alt, hvad trosbekendelsen indeholder," sagde Basyl meget alvorligt, "men i slige sager tror jeg ikke noget; jeg ved, at det er og bliver således."

"Jeg betror dig altså hele mit livs lykke," sagde Gracian bevæget.

"Den er i gode hænder," svarede den gamle.

Han tog en hest, red til *pan* Marianskis gods, hvor han, uden at nogen mærkede det, som et retskaffent elskovsbud havde en hemmelig samtale med frøken Augusta bag en yppigt blomstrende rosenhæk; derpå red han til Krieniza, talte med en gammel afskediget kapellan, der var fra samme landsby som han selv, og vendte så tilbage til sin herre, mørk og fortrædelig, som om alt var mislykkedes. Uden at sige et eneste ord trak han først hesten op og ned i gården, for at den kunne køle af, og begyndte så at tage sadlen af den.

"Men så sig mig dog, hvad du har udrettet!" udbrød Gracian.

"Hvad skal jeg sige?" svarede Basyl. "I morgen aften skal brylluppet stå."

Og da solen dagen efter var gået ned, standsede virkelig to ryttere uden for den lille kirke i Krieniza; på den frønnede, mosgroede bænk under de mægtige lindetræer sad en ung pige, der havde vinket dem i møde med sit lommetørklæde, og en gammel, noget krumbøjet præst ventede dem i sakristiet.

Den samme nat kørte Gracian, hans unge hustru og den gamle Basyl til egnen omkring Jaromka, og stod af vognen ved foden af en høj, der var dækket med forvitrede ruiner af en borg, tatarerne engang havde ødelagt; den besteg de og begyndte så, efter at Basyl havde endt sine højtidelige

forberedelser, at grave efter skatten. Den unge frue hjalp troligt til.

Denne gang varede det længe, så længe, at Gracian begyndte at ytre dæmpede, tvivlende bemærkninger; desto glædeligere blev overraskelsen, da den gamle omsider løftede en tung jernkiste i vejret, åbnede låget og lod pengene funkle i det sælsomme skær fra den lysende rod, som han også denne gang havde skaffet sig.

Augusta stak sin hvide hånd ned imellem guldet og legede med det som et uskyldigt barn. Pludselig fik hun et papir i hånden. "Hvad mon det er?" udbrød hun forbavset.

Gracian tog det og lukkede det op. En gammel polsk dukat fra Sigismund den Tredjes tid kom til syne. Gracian tog papiret, som han holdt i hånden, nøjere i øjesyn ved hjælp af den lysende rod og udbrød derpå i højeste grad forbavset:

"Ja, hvad er dog dette? Hvorledes kommer denne dukat her? Det er den selv samme, som jeg fik af min bedstefader i faddergave; her på papiret står årstallet endnu skrevet med hans egen hånd. Det er jo hekseri."

Basyl nikkede tre gange med hovedet og sagde ingenting.

"Hele hekseriet, min elskede," sagde den unge kone med et lykkeligt smil, "består deri, at der gives en tjener, et menneske med en sådan troskab og redelighed som vor Basyl, vor eneste sande ven. – Aner du da endnu ikke," vedblev Augusta, idet hun kyssede Gracian, "at vor trofaste Basyl, da han så dig kaste omkring med pengene og skimtede din fuldstændige ødelæggelse, hemmeligt skaffede disse summer til side og gravede dem ned for dig?"

Med målløs forbavselse betragtede Gracian den gamle, og i samme øjeblik begyndte Basyl for første gang i sit liv at le af ganske hjerte, ja, han lo så stærkt, at tårerne trillede ham ned ad kinderne, mens Gracian først brast i gråd og derpå, efter at have taget den gamle om halsen og givet ham et hjerteligt kys på hver kind, ligeledes gav sig til at le, idet han udbrød:

"Hvor har din gavtyv dog kunnet tage mig således ved næsen!"

"Tror De da, nådige herre, at jeg sådan uden videre ville have givet Dem pengene," tog nu gamle Basyl til orde. "Gud straffe mig, om jeg havde det! Det er kun, fordi De er blevet et klogt, arbejdsomt menneske, og så fordi der nu slet ikke længere er nogen fare på færde. Fruen her skal nok vide at holde Dem i tømme."

Ved hjælp af den sum, Basyl Skattegraveren, som nu alle kaldte ham, havde sikret Gracian, købte denne et lille gods i nærheden af kredsstaden. Straks efter at købet var afsluttet, ville han med sin unge hustru køre afsted til sine svigerforældre for at bede dem om tilgivelse; men det tillod Basyl på ingen måde.

"Jeg må dog vel gøre noget for brødet," sagde han, "lad bare mig tale med den gamle herre; vi to skal nok blive enige."

Og det blev de, den gamle polske adelsmand og den gamle, tro lillerussiske tjener, og det endda i den grad, at *pan* Marianski selv drak Basyl til i et glas *kontuschuwka* og endnu samme aften gav det unge par sin velsignelse.

Nu førtes et prægtigt liv på Glianitz, således hed Gracians ny gods. Tilfredshed strålede i alles blikke, og ingensteds byggede svalerne hellere deres rede end under Glianitz' lykkelige tag. Og

glæden blev fuldstændig, da den unge herskerinde en gang midt om natten trak i klokkestrengen, hvorpå Basyl gjorde en larm, som om hele herresædet stod i lys lue, indtil der omsider hørtes en stemme fin og pibende som en kattekillings. Det var et drengebarn, Augusta skænkede sin ægteherre og tillige Basyl, ja ham frem for alle andre; for han anstillede sig nu som fader, moder, bedstefader og bedstemoder i én person.

Da man begyndte at tale om en amme, tav Basyl, og det blev den unge, blomstrende moder, der standhaftigt sikrede sig den søde ret til selv at ernære sit barn; men da man begyndte at tale om en barnepige; blev Basyl vred for alvor.

"Hvad skulle jeg vel så tage mig for?" udbrød han. "Så det stakkels barn skulle overlades til et fremmed kvindemenneske! Nej, aldrig i verden!"

Og han fik sin krig ført igennem. Man tog ingen barnepige, og den lille fyr fik intet rundt, frisk farvet, lillerussisk pigeansigt at hælde sig op til, men et brunt zaporogeransigt med langt, hvidt overskæg; men dette ansigt var så godmodigt, det kunne give udtryk for den dybeste deltagelse, og det kunne le så hjerteligt, at barnet, da det først havde lært at bruge sine små hænder, med henrykkelse rakte dem ud efter det gamle, rynkede ansigts ejermand.

Dag og nat bar Basyl det på sine arme; af ham hørte drengen først vort folks herlige sange, af ham lærte han at tage de første skridt, af ham at lalle de første ord; da drengen blev større, gyngede han ham på sine knæ, han fortalte ham alle de ældgamle eventyr og historier og var lykkelig, når drengen faldt i søvn med de trinde, små arme slynget om hans hals, ja, af alle de lykkelige på Glianitz var Basyl ubestrideligt den lykkeligste.

Note 2:

Tysk Irrwurzel. En plante, som hører hjemme i tysk folketro; de fleste steder tror man, at den som træder på en irrwurzel ikke mere kan finde vej. I nærværende fortælling fungerer den nærmest modsat. *Red.anm.*

Fru Babette Weinlichs natlige udflugter

Weinlich vågnede midt om natte. Han satte sig forbavset op i sengen, for noget lignende var endnu aldrig hændt ham. Alt usædvanligt lå fjernt fra ham, han var ikke nogen ven af romantikken, og hans litterære fornødenheder blev fuldstændigt tilfredsstillede ved læsningen af den officielle *Lemberger Zeitung* og *Krakauer Kalender*.

Han så sig omkring i stuen. Månen skinnede klart ind i værelset og tegnede skarpe, sorte skygger på gulvet. En stor, hvid skikkelse bevægede sig foran vinduet og vinkede med udstrakte arme. Den brave Weinlich blev ganske uhyggelig til mode. Han sagde til sig selv, at gardinet undtagelsesvis ikke var trukket for, og at der lige foran vinduet stod et blomstrende æbletræ; men det hjalp ham kun lidt, han kom uvilkårligt til at gyse og til at tænke på de uhyggelige ord, han ofte havde hørt: De døde rider i hast!

Han vidste ikke, at disse ord stammer fra Bürgers *Leonora*, han vidste overhovedet ikke, hvorfra han havde dem, nok var det: de gjorde ham bange, og han krøb længere ned under tæppet.

"Så længe gardinet ikke er trukket for," tænkte han, "vil dette afskyelige spøgeri sikkert ikke høre op." Men for alt i verden ville Weinlich ikke i dette øjeblik være stået op. Som en ægte tysker kaldte han derfor sin kone til hjælp, som sov i værelset ved siden af.

"Babette," begyndte han. Hun rørte sig ikke. "Babette!" råbte han endnu en gang, "sover du?"

Babette syntes virkelig at sove og det endda meget hårdt, for hun svarede ikke. En slags retfærdig harme bemægtigede sig Weinlich. Hvorledes kunne hans kone sove, når han var vågen, og månen og æbletræet drev allehånde uhyggelige spøgerier? Desuden var hun uden tvivl skyld i det hele; det var hende, som ikke havde trukket for, og nu lå hun, der havde forsømt sin pligt, sorgløs i sin seng, mens angstens sved perlede på hans pande.

"Babette!" råbte nu Weinlich med al den kraft, hans gennemsunde lunger havde til rådighed; men da ekkoet var døet hen, var der lige så stille som før.

"Men det er da muligt, at hun ikke skulle høre mig," vedblev Weinlich, idet han atter rejste sig op i sengen og talte højt med sig selv ligesom en skuespiller, der holder en monolog på scenen. "Hun lader kun, som om hun sover, hun vil ikke ud af sine varme fjerene, det er sagen."

Han lyttede endnu en stund, og derpå kaldte han igen: "Babette! Babette! Babette!"

Ingen rørte sig.

"Du gør mig til sidst vred," vedblev Weinlich, "alvorligt vred. Jeg er et godmodigt menneske, det ved du, og derfor ærgrer du mig ved enhver given lejlighed, men der gives ting, som jeg ikke kan finde mig i. Du skal stå op nu, lige på stedet, eller også – står *jeg* op!"

Intet svar.

"Babette!" skreg Weinlich, opbragt til det yderste.

Alt var lige så tyst og stille som hidtil.

"Godt – vent bare –." Han glemte i sin ærgrelse månen, æbletræet og de hastigt ridende døde, sprang ud af sengen, styrtede ind i det andet værelse og blev stående midt på gulvet, målløs af forbavselse. heller ikke her var gardinet trukket for, og desuden stod vinduet åbent. Månen skinnede klart ind, og dens stråler faldt just på fru Babette Weinlichs blændende hvide leje, og dette leje var tomt.

"Hvor er hun da henne? Hvor er min kone?" tænkte Weinlich, der efterhånden kom til sig selv; "hun kan godt finde på at spadsere omkring i haven i måneskin."

Han begyndte at søge efter sin kone. Han behøvede ikke at tænde lys, for månen oplyste alle værelserne med et næsten grelt skær. Han søgte hende i hele huset. Derpå tog han sin slåbrok på og sine røde safians morgensko, og søgte hende i haven. Forgæves.

"Hun skulle da vel ikke være flygtet bort fra mig?" spurgte han sig selv. "Tjenestefolkene kan jeg ikke vække, derved gør jeg mig kun latterlig; men hvor kan hun dog være?"

Han vendte tilbage til sit værelse, trak gardinet for, og lagde sig på sengen for at tænke over den sælsomme begivenhed, og under denne eftertænksomhed slumrede han atter ind.

Da Weinlich vågnede tidligt næste morgen, skinnede solen allerede klart ind i hans værelse. Ude i haven kvidrede fuglene. Han tænkte over, hvad der var sket om natten, stod hurtigt op, klædte sig på i en fart og gik i en ophidset stemning ind til sin kone; men blev igen stående midt på gulvet, målløs af forbavselse. Babette lå rolig i sin seng og sov med et barnligt smil om læberne.

"Babette!" kaldte han.

Hun vågnede og så forundret på ham. "Er du allerede vågen?" mumlede hun.

"Ja, jeg er vågen," svarede han med en mørk mine, "og jeg var også oppe i nat og var her inde i dit værelse, og du – du var borte – hvor var du? Tilstå det!"

Babette begyndte at le højt.

"Sig mig øjeblikkelig, hvor du var!"

"Hvor skulle jeg da have været? I min seng."

"Din seng var tom."

"Det må du have drømt, Weinlich."

"Jeg plejer ikke at drømme med åbne øjne."

"Å, du er en nar."

Fru Babette Weinlich begyndte at nynne en vise, klædte som sædvanlig på i under to minutter, og begyndte at lave kaffe. Hendes ro og munterhed forvirrede Weinlich fuldstændig. Skulle han virkelig, når det kom til stykket, have drømt? Hvorledes skulle han skaffe sig vished? Hans kone lo ham op i øjnene, hver gang han gjorde mine til at ville forhøre hende. Tjenestefolkene kunne han umuligt spørge! Man ville have gjort nar af ham, ikke blot i hele huset, men over alt i landsbyen, ja i hele omegnen. Der blev altså ikke andet tilbage for ham at gøre, end med tvivl i hjertet at varetage sine daglige forretninger, hvorved han rigtignok hverken mistede sine røde kinder, sin lille runde mave, eller sin appetit.

Weinlich var en skikkelig, tysk forvalter på en galizisk herregård langt fra alfarvej. Fra tidlig morgen til sen aften havde han travlt på markerne, i skovene eller et andet sted på det udstrakte gods. Han ærgrede sig uafladeligt. Dette var den eneste følelse, som kunne forenes med hans kald; men ellers

havde han ingen tid til at hengive sig til ømmere følelser eller endog til tvivl. Godsejeren levede i hovedstaden og kom i det højeste en gang om året for at se til sin ejendom og jage lidt. Weinlich var altså en slags hersker i det små blandt de barfodede bønder midt ude på den store, øde galiziske steppe.

Hans kone var en datter af en tysk kolonist fra Winiki ved Lemberg, smuk, beskeden og retskaffen. Hun var lidt over 20 år og akkurat 10 år yngre end sin mand. Ligesom han virkede på godset, således færdedes hun hele dagen i huset, og når det blev aften, var hun glad, når hun kunne sætte sig ned og ikke mere behøvede at rejse sig.

Hun tænkte hverken på kærlighedsintriger, eller på moden eller på sit toilette; det var hende ligefrem umuligt at tænke på sådanne ting. Det var hende nok, når hun en gang imellem en lang vinteraften kunne få tid til at læse en god bog.

Hendes friske ansigt tittede skælmsk og yndig frem af den simple ramme, der dannedes af hendes svære, blonde fletninger og den hvide kyse, og hendes kraftige former syntes næsten at ville sprænge hendes kjole. Babette var, kort sagt, en kone, som kunne behage, men det lå fjernt fra hendes tanker at ville tiltrække sig mændenes blikke.

Alligevel iagttog Weinlich hende siden hin nat med nogen mistro. Hidtil havde de ført et lykkeligt samliv. Hans kone havde skænket ham to smukke, sunde børn, som voksede op med kinder så røde som æblerne på træet. Og nu var alt blevet tvivlsomt. Eller skulle han virkelig have drømt? Og selv om han havde været vågen, skulle han måske i sin frygtelige ophidselse have set fejl?

Det skete imidlertid, at da Weinlich en dag drog til marked i Kolomea, og da han kom hjem sent om natten, fandt han ikke sin kone hverken i hendes soveværelse eller i huset. Denne gang drømte han ikke. Han var sikker i sin sag; men han besluttede ikke at foretage noget og ikke at forråde sig med et ord, før han var fuldstændig på det rene med hensyn til formålet med sin kones natlige udflugter. Han iagttog Babette, så vidt hans sunde søvn tillod ham det, for han var i stand til at falde i søvn gående, ja selv til hest. Det kunne hænde, at han gik i seng, slukkede lyset, og derpå igen stod op i al stilhed for at belure Babette – og så faldt i søvn på en stol ved en dør, hvor han slumrede lige så blidt som på madrassen i sin seng, og den næste morgen vågnede han, liggende udstrakt på gulvet. Men det lykkedes ham alligevel at overtyde sig om, at hans kone fra tid til anden flere nætter i træk forlod huset, og så i lange tider ikke gjorde det.

Efterhånden blev disse fruens natlige udflugter også bemærket af tjenestefolkene, og en feberagtig bevægelse greb alle folkene i huset. Kokkepigen sukkede, mens hun skar kålen i stykker, og fyldte kagerne både med æg og med tårer. Men den gamle tjener Stepan, som var en forbitret fjende af ægteskabet og af kvindekønnet i almindelighed, benyttede denne gunstige lejlighed til at udlade sig i allehånde bitre betragtninger over kvindernes troløshed i en tone som en anden kong Salomon, og han skånede ikke en gang den stakkels Weinlich for sine spydige bemærkninger.

"Ja, ja," sagde han en dag, da han stod og børstede herrens store, vandtætte støvler, "jeg har gjort vel i, herre, ikke at gifte mig."

"Hvad mener Stepan med det?" spurgte Weinlich uroligt.

"Hvad skal jeg mene med det, herre?" svarede Stepan og trak på skulderen. "Jeg taler kun sådan i almindelighed. Kvinderne er svage og skrøbelige; det er ikke for ingenting, at de bærer lange kjoler og vender og svajer i hofterne som en vejrhane."

"De gives dog også hæderlige og brave koner, Stepan."

"Gør der virkelig?" spurgte den gamle og lod, som om han blev umådelig forbavset. "Så meget desto bedre, herre, det skulle glæde mig, hvis der endnu fandtes sådanne."

"Hvad ved Stepan? Hvad taler Stepan om?" spurgte Weinlich hidsigt.

"Intet herre, jeg ved intet, hvad skulle jeg vide? Jeg har nu sådan mine egne tanker, herre, og anstiller mine egne betragtninger."

"Det er rigtigt," tænkte den stakkels Weinlich, "alle folk ved allerede, at min kone har bedraget mig. Babette! Hvem ville have tænkt det! Et ansigt som en engel og et hjerte som en djævel!"

Under indflydelse af denne pinefulde mistanke begyndte Weinlich at miste sin appetit og sin søvn, dog holdt han endnu nogenlunde modet oppe. Babette lagde kun mærke til, at han blev ordknap og tavs, og ved enhver lejlighed råbte ad hende. Men hun mente, at det kom af fortrædeligheder i hans forretninger, og fandt sig roligt i, hvad hun anså for at være et forbigående dårligt lune.

Imidlertid forøgedes de foruroligende symptomer. En morgen sagde Stepan i en tilsyneladende ligegyldig tone: "I går aftes red en husarofficer her forbi. Hvad det dog er for en smuk uniform, hvor den glimrer i solen, herre!" Den næste dag

bemærkede den gamle igen: "I går er den smukke husarofficer atter redet her forbi."

Den tredje dag stod Weinlich og lurede ved vinduet bag de lukkede jalousier, og der kom virkelig en husar ridende langsomt forbi, og han mønstrede gården og huset med en i sandhed mistænkelig interesse.

Det blev nu igen fuldmåne. Da kom en morgen den gamle Stepan hen til herren og så ganske forstyrret ud. "Herre," begyndte han pludselig, "Gud hjælpe os alle. I nat, da jeg gik i haven for at høre nattergalen synge så jeg" – han korsede sig – "da så jeg, herre, en virkelig ånd."

"Hvad er det for en snak?"

"Jeg så den, herre," svarede Stepan, "så sandt jeg elsker Gud, det var en stor, hvid skikkelse, der fløj igennem haven som en engel."

"Stepan var vel drukken."

"Herren har lov til at tro, hvad han vil; men jeg ved, hvad jeg ved. Dette hus trues af en ulykke."

Den næste nat kom Weinlich temmelig sent hjem fra en fjerntliggende gård. Da han nærmede sig herregården, lod han hesten gå i skridt langs havegærdet. Pludselig så han i det hvide skær fra den opgående måne en hvid skikkelse svæve gennem haven. Uvilkårligt standsede han hesten, hårene rejste sig på hans hoved. Spøgelset nærmede sig langsomt huset og steg endelig igennem det åbne vindue ind i fru Weinlichs soveværelse, derpå blev vinduet lukket og gardinet trukket for.

Weinlich red ind i gården, steg af hesten og var lige i begreb med at gå ind i huset for at holde dom over sin kone, da en hvid skikkelse igen kom ham i møde på dørtærsklen. Han tumlede

forfærdet tilbage. Men denne gang var det ikke nogen ånd, men kokkepigen, der lige som Weinlich selv rystede over hele kroppen. Hun greb hans hånd og trak ham ind i bagerset. "Herre," hviskede hun, "det er forfærdeligt, jeg har opdaget alt."

"Hvad har Anna opdaget?" spurgte Weinlich, idet han satte sig ned på en bænk.

"Herre! Herre!" råbte i samme øjeblik den gamle Stepan, som kom styrtende med de hvide krøller flagrende om hovedet. "Ånden – det er den nådige frue, jeg har genkendt hende ganske tydeligt."

Lige efter tjeneren kom kusken løbende.

"Også jeg har set fruen," tilføjede han, "hun gik igennem haven med lukkede øjne som en død!"

"Ja, således forholder det sig," begyndte nu kokkepigen, "den nådige frue lider af månesyge. Jeg har holdt øje med hende og set, hvorledes hun, altid med lukkede øjne, åbnede vinduet, steg ud af det og derpå igen vendte tilbage ad den samme vej."

"Det er skrækkeligt!" sukkede Weinlich. "Men hvad kan grunden være?"

De gamle tjenestefolk sad omkring deres herre, og de lagde sammen råd op.

"Jeg vil ikke sige, at nådigfruen har myrdet nogen," mente kusken, "men i vor landsby var der en mand, som på samme måde vandrede omkring om natten i måneskin, og senere viste det sig, at han for mange år siden havde begået et skrækkeligt mord."

"Hvor kan du falde på sådan noget?" indvendte kokkepigen, "fruen har formodentlig haft en ulykkelig kærlighed før brylluppet, den stakkels kone, og det trykker hende for hjertet."

"Herre, kvinderne er nogle troløse væsener," bemærkede den gamle Stepan med et spottende smil, "Gud må vide, hvem den nådige frue har forset sig på, og så plages hun nu af samvittighedsnag."

"I alt fald må noget forfærdeligt være årsagen til det," mente Weinlich, "men vi kan kun få det at vide, når vi alle er tavse, ikke lader os mærke med noget og holder øje med hende, når hun igen forlader huset, og følger efter hende for at se, hvad hun foretager sig. Så vil man snart kunne slutte sig til resten."

De udkastede nu alle i fællesskab en plan til den følgende nat.

Den næste dag syntes aldrig at skulle få ende for den stakkels Weinlich. Han var irriteret og pirrelig og viste sig streng mod både høstfolkene på marken og brændehuggerne i skoven. Omsider blev det aften. På den sædvanlige tid gik alle til ro på gården, men ikke længe efter at fru Babette Weinlich havde slukket lyset i sit værelse, forlod først hendes mand sin seng for at snige sig ind i køkkenet, og til ham sluttede sig snart samtlige tjenestefolk på gården med undtagelse af ammen, som sov hos børnene.

Kokkepigen indtog sin observationspost bag et tæt buskads, lige over for fru Weinlichs vindue. De andre, herunder Stepan, der, Gud må vide til hvilket formål, havde bevæbnet sig med en gammel, rusten ryttersabel, ventede ved havelågen, der førte ud til det fri. Alles hjerter bankede i ængstelig spænding.

Det varede ikke længe, før kokkepigen kom løbende og gjorde tegn til Weinlich, at han hurtigt skulle følge med hende. Alle satte sig i trav og ilede gennem alleen i retning af gårdens hovedbygning. Ryttersablen klirrede uhyggeligt i nattens stilhed.

Midt i haven stod der en kunstigt anlagt høj, på hvilken der var rejst et lille græsk tempel. Ikke langt derfra blev kokkepigen stående og lagde fingeren på munden. Nu nærmede de andre sig på tåspidserne, og Stepan trak sablen ud af dens skede.

Endelig blev de alle stående, målløse af forbavselse, og i næste øjeblik slog hele koret en skoggerlatter op.

I templets forhal, mellem to slanke ioniske søjler, spøgelsesagtigt belyst af fuldmånens sølverskær, sad fru Babette Weinlich i sin hvide natdragt, med lukkede øjne og – strikkede på en strømpe.

Den hvide dame på Machow

Under den sidste polske revolution blev ritmester, baron Greisenek, hvis regiment lå i garnison i Tarnopol, med en eskadron husarer beordret til Machow for at bevogte grænsen og forhindre insurgenter i at passere fra Galizien til Rusland. Det var en dejlig, stille sommeraften, da han ankom dertil. Fuldmånen hævede sig med en mat glød over slettens rand, og Aftenstjernen stod stor og funklende bag de runde tårne på slottet, der var bygget på en høj, som hævede sig op over landsbyen.

Greisenek stillede sine forposter ud så langt ud til højre og venstre, at han kom i berøring med de nærmeste, i samme anledning afsendte troppeafdelinger, komplimenterede den hinsides grænsen kommanderende kosakofficer, indkvarterede resten af sine folk i de omliggende landsbyer og red derpå selv med den gamle vagtmester Madorassi og en halv snes husarer op ad den jævne skråning til det gamle starost-slot Machow.

Dette var en vidtløftig bygning med høje, grå, mosgroede mure og runde, massive tårne, som snarere mindede om slottene ved Dardanellerne end om de tyske borge ved Rhinen. Måneskinnet, der kastede en blyagtig glans over slottet, forøgede dets skumle udseende. Porten var lukket, alt syntes uddødt og øde. Den eneste lyd, der afbrød stilheden, var en ugles klagende skrig.

Ritmesteren bød trompeteren blæse et signal. De lystige toner smældede gennem den stille nat og opskræmte talrige flagermus i de forfaldne mure, og susede omkring hovederne

på husarerne; i øvrigt var der intet, der rørte sig. Først ved det tredje trompetsignal hørtes skridt, et nøgleknippe raslede, og endelig peb den svære port på sine hængsler.

En gammel mand, klædt i en polsk dragt fra det forrige århundredes, med et vejrbidt ansigt og et langt hvidt overskæg, stod foran ritmesteren og hilste ham ærbødigt. Greisenek forlangte kvarter til sig og sine folk.

"Slottet og alt, hvad det indeholder, står til Deres tjeneste, min herre," svarede den gamle alvorligt, "men jeg må bede Dem ikke tage det ilde op, om Deres og Deres folks nattero mulig skulle blive forstyrret." Han trådte nærmere hen til ritmesteren og tilføjede hviskende: "Det spøger her på slottet."

"Hvorledes?"

"Den hvide dame på Machow lader sig undertiden se."

"Soldater kender ikke til frygt," udbrød Greisenek leende, "allermindst frygter vi for skønne kvinder, og den hvide dame på Machow må sikkert have været meget smuk, når hun endnu den dag i dag må gøre bod for sine synder. Fremad, folkens!"

Husarerne red ind i slotsgården, og porten blev lukket, mens rytterne steg af og førte deres heste ind i stalden. Slottets vinduer var klart belyste af månen; men man så kun ét eneste lys, som strålede ud fra kælderetagen.

"Slottet er vel ubeboet?" spurgte ritmesteren, mens den gamle med en lygte lyste ham op ad den brede stentrappe.

"Herskabet, hr. Krosnowski, Hendes Nåde og frøkenen bor i Lemberg, den unge herre er, så vidt jeg ved, i Paris."

"Eller hist ovre blandt insurgenterne."

"Meget muligt. Jeg er ene her som kastellan på slottet."

I første etage åbnede den gamle en høj, mørk dør med rige metalprydelser, og førte ritmesteren igennem en række tomme værelser, hvis vægge var behængt med gamle malerier, ind i en stor sal, ved hvis ene væg en vindeltrappe førte op til et åbent galleri. Hele det store rum var smykket med legemsstore portrætter, mytologiske malerier, nederlandske dyre- og frugtstykker, trofæer af gammelpolske og erobrede mongolske, tyrkiske og svenske våben og med pragtfulde gammeldags møbler. Midt på gulvet stod et stort bord, på hvilket der var dækket til én person, og ved den ene væg en himmelseng, der allerede var bragt i orden til brug for natten.

Det lod til, at man havde forudset, at der ville komme indkvartering.

Greisenek gjorde sig det bekvemt, spiste og drak og udtalte sin beundring over den dygtighed, slotsforvalteren, som meget opmærksomt optrådte som tjener ved bordet, havde lagt for dagen i kogekunsten.

"Jeg har tilbragt fire år i Paris sammen med min herre," sagde den gamle, "der har jeg lært det."

"Efter dette aftensmåltid at dømme," tænkte Greisenek i sit stille sind, "er slottet næppe så ubeboet, som det ser ud til. Man vil øjensynlig ikke have noget med den kejserlige officer at bestille. Nuvel, man kan gerne blive fri." Derpå vendte han sig til den gamle og spurgte:

"Hvad er det så for en historie med den hvide dame?"

Slotsforvalteren greb en armstage og førte ritmesteren hen foran billedet af en vidunderlig skøn kvinde, hvis høje skikkelse lige til anklerne var indhyllet i en mørk pels. Fra den af tiden tilsværtede mørke baggrund skuede et klart ansigt med

bydende, blå øjne og fyldige, sanselige læber. Under den mørke, med en busk hejrefjer prydede pelsværkshue bølgede yppige, rødblonde lokker som ildslanger om det skønne ansigt. "Det er hende," berettede slotsforvalteren, "vojevodinden Barbara Krosnowska; hun levede på kong Sigismund Augusts tid og var en syndig kvinde; dejlig, begærlig og djævelsk grusom. Gud være hendes sjæl nådig." – – –

Efter at den gamle havde trukket sig tilbage, undersøgte Greisenek hele salen og gik endda i samme øjemed op på galleriet. Han opdagede ikke noget som helst mistænkeligt. Efter at have afspærret begge dørene og lagt sine ladte pistoler ved siden af sengen, gik han til ro.

Ved midnat vækkedes han af slotsurets dumpe slag, han rejste sig overende og så sig omkring. Hele salen var klart oplyst af månen, de høje vinduer aftegnede sig skarpt på det marmorlagte gulv, våbnene funklede med en ejendommelig glans, billederne på væggene blev levende, den skønne vojevodinde Barbara Krosnowska betragtede ham med et truende blik i sine store blå øjne, hendes svulmende læber smilede foragteligt, og da så pludselig et skarpt lufttræk susede igennem det store rum og berørte hans hede kinder, forekom det ham, som om hårene på hendes pels blev bragt i en sagte bevægelse.

Og nu først så han, at væggen højt oppe, ved enden af galleriet, havde åbnet sig, og at en hvid skikkelse i bølgende kvindeklæder svævede forbi. Halvt forfærdet og halvt nysgerrig rejste han sig atter og så – idet synet et øjeblik standsede, belyst af månens klare, blå stråler – aldeles tydeligt vojevodindens høje skikkelse, det skønne hoved, de store, blå, bydende øjne

ombølget af rødblonde lokker, mens de fyldige læber havde mistet deres sanselige udtryk og nu bar præget af rørende alvor.

Uvilkårligt greb han sine pistoler og spændte hanen. Men den hvide dame vinkede til ham, på samme tid advarende og beroligende, og forsvandt derpå hurtigt ved den anden ende af galleriet, hvor væggen, idet hun nærmede sig, åbnede sig af sig selv og lukkede sig efter hende, lydløst og spøgelsesagtigt.

Det varede længe, før ritmesteren atter faldt i søvn. Da han vågnede om morgenen, spurgte han sig selv, om han kun havde haft en livagtig drøm eller virkelig havde set den forunderlige skikkelse. Ved hans side lå pistolerne med spændte haner, der kunne ikke være tvivl om, at han i nattens løb havde gjort sig klar til at skyde. Der var dog endnu en mulighed for, at fuldmånen havde kunnet hensætte ham i en tilstand, under hvilken han kun havde været halvt bevidst. Han havde netop fået klæderne på, da hans gamle vagtmester viste sig og gjorde ende på hans tvivl.

"Jeg melder hr. ritmesteren," sagde han, "at afløsningen ved grænsen i nat har fundet sted efter befaling, og at der intet mistænkeligt er set eller passeret. Men her på slottet er det galt fat."

"Hvad siger du? Har du også mærket noget?"

"Ferenz, der havde staldvagt ved midnat, meldte, at en hvid dame vandrede frem og tilbage i slotsgangene, mens der hørtes skridt og stemmer i gården og haven. Hestene blev urolige og Deres brune, hr. ritmester, rev sig oven i købet løs. Hestene kan spore spøgelser, siger man."

Da Greisenek red ud for at inspicere vagtposterne, traf han slotsforvalteren i den hvælvede portgang.

"Hør, gamle!" råbte han muntert, "jeg *har* virkelig set hende."

"Hvem, nådige herre?"

"Hvem andre end den hvide dame på Machow."

Forvalteren korsede sig og sukkede.

"Det betyder ikke noget godt," mumlede han. "Blot der ikke tilstøder os alle en ulykke."

"Å – lad os nu bare tage det roligt!" – – –

Den følgende nat viste synet sig atter. På slaget midnat trådte den hvide dame frem oppe på galleriet, løftede advarende hånden og forsvandt så. Hun blev også set af husarerne, og hestene viste sig lige så urolige som den foregående nat.

Den tredje nat blev eskadronen alarmeret. Der viste sig små flokke af insurgenter hinsides grænsen. Kosakkerne trak sig tilbage, man vekslede skud, og den østlige horisont farvedes af det røde skær fra en heftig ildebrand.

En time før midnat vendte Greisenek hjem, nød hurtigt lidt aftensmad og kastede sig så påklædt på sengen. Pludselig faldt det ham ind, at han denne gang ville afvente gengangerskens ankomst og tiltale hende. Han stod op, spærrede dørene, slukkede lysene, overbeviste sig om, at han havde pistolerne i orden, stak dem til sig og listede sig så op ad vindeltrappen. Da han var kommet op på galleriet, skjulte han sig bag en fremspringende pille og ventede her modigt, men i ikke ringe sindsbevægelse, på den hvide dames tilsynekomst.

Ved midnatsklokkens første slag åbnede væggen sig, og det skønne spøgelse viste sig. Ritmesterens hjerte bankede voldsomt. Han holdt vejret. Næppe to skridt fra ham blev den hvide dame stående, så ned i salen og løftede hånden. I samme

øjeblik trådte Greisenek frem fra sit skjul og slog sine arme om en slank, livsvarm, levende skikkelse.

"Jesus Maria!" mumlede en velklingende, kvindelig stemme, og to store blå øjne stirrede på én gang forfærdet og bedende ind i hans.

"Frøken Krosnowska!" begyndte ritmesteren.

"De kender mig?"

"Ligheden med Deres stammoder, den hvide dame, er alt for slående til, at man kan tage fejl."

"Jeg bønfalder Dem, forråd mig ikke," bad den skønne pige med foldede hænder, "jeg er trolovet med en mand, som mine forældre ikke vil give mig til ægtefælle, ja ikke engang tåle i deres hus. I løbet af det sidste år har jeg spillet 'den hvide dame på Machow', blot for derved at kunne opnå at se og tale med ham nogle øjeblikke. Nu er jeg i Deres magt."

"O, min frøken, De beskæmmer mig," svarede Greisenek, "aldrig ville jeg, som tilfældet har indviet i Deres hemmelighed, kunne misbruge Deres tillid. Fortsæt De kun roligt Deres vej. Jeg misunder kun den, som venter på Dem."

Den skønne unge pige smilede skælmsk. I dette øjeblik lød der en dæmpet larm nede fra gården.

"Hvad er det?" udbrød ritmesteren.

"Intet, slet intet," skyndte frøken Krosnowska sig at sige, "det er kun min trofaste Wojcech, slotsforvalteren, som er i forståelse med mig og viser sig som genfærd for Deres husarer, for at jeg ubemærket kan slippe ned i haven. Farvel, hr. ritmester."

"Vil jeg aldrig mere få Dem at se, min frøken?"

Den unge pige tøvede et øjeblik med svaret, derpå sagde hun:

"Jo," sagde hun, idet hun rakte ham hånden, "De skal gense mig, hvis De vil love mig ikke at følge efter mig og i det hele taget ikke forlade denne sal, før det bliver morgen."

"På mit æresord!"

"Altså – på gensyn!"

Derpå forsvandt hun, og Greisenek kastede sig atter på sin seng. Tidligt næste morgen blev han vækket af sin vagtmester, der medbragte en jøde, som meldte, at en større insurgenttrop om natten havde samlet sig i slotsgården, og derpå med held havde overskredet grænsen.

Greisenek slog sig på panden af forbavselse og harme. Han havde ladet sig overliste af den hvide dame på Machow. Hans oberst sendte ham øjeblikkelig afløsning og dikterede ham fire ugers streng arrest.

En dag fandt han i vindueskarmen en sten, der var indsvøbt i papir. Han lukkede det op og læste følgende:

> "Hr. baron! Jeg beklager oprigtigt, at De har måttet bøde for min skyld. Måske finder De dog en smule trøst i den tanke, at De lider for mig. De har holdt Deres ord, jeg skal ligeledes indfri mit.
>
> *Den hvide dame på Machow."*

Den dag, da Greiseneks arrest var til ende, fik han besøg af en jøde, der med hemmelighedsfuld mine betroede ham, at en god ven ventede ham om aftenen klokken otte på herregården Bakowza. En indbydelse af den slags hørte ikke til det usædvanlige; for mere end én forhenværende østrigsk officer kæmpede i insurgenternes rækker og gav sig, når han i såret

tilstand var blevet bragt tilbage over grænsen, under sine tidligere kammeraters beskyttelse.

Greisenek red følgelig ganske alene til Bakowza, der ligger en times vej fra kredsstaden, og steg til fastsat tid af hesten udenfor herregården. Det var en smuk, men kold efterårsaften, den skyfri himmel strålede af stjerner, dyb stilhed herskede over alt. En dreng kom til og modtog hans hest.

I det øjeblik, da ritmesteren nærmede sig hovedbygningen, så han en høj, kvindelig skikkelse, som hidtil havde støttet sig til gelænderet på stentrappen, rejse sig i sin fulde højde. Det var frøken Krosnowska, der med et mildt ansigt rakte sin lille varme hånd frem af det mørke ærme på sin pelsværksjakke.

"Er De vred på mig?" begyndte hun.

"Jeg er kun vred over, at De allerede er forlovet," svarede ritmesteren, idet han ildfuldt kyssede hendes hånd, "jeg gad gerne være Deres slave."

"Jeg er jo slet ikke forlovet," udbrød den skønne pige smilende.

"Ikke?"

Og uden lang betænkning slyngede Greisenek sine arme omkring hende, og denne gang lød der intet "Jesus Maria!" fra hendes blomstrende læber, for han lukkede dem med sine kys. Og endnu den samme vinter blev den hvide dame på Machow fru baronesse von Greisenek.

Om "Skattegraveren Basyl og andre sælsomme fortællinger"

Forfatter: Leopold von Sacher-Masoch (1836-1895).
Org.udgave: *. Basyl der Schatzgräber und andere seltsame Geschichten von Sacher-Masoch.* Ed. Wartig's Verlag (Ernst Hoppe), Leipzig 1880.
Et par af historierne er fundet som enkeltstående føljetonudgaver i tyske og østrigske aviser fra 1879, ligesom også et par af de danske udgaver ligger før den tyske bogudgave. Det er dog mest at regne som tilfældige fund, og ikke noget, der med føje kan udnævnes til egentlige førsteudgaver.

Denne udgave efter: Den lille samling har vistnok aldrig været udgivet som sådan på dansk, og de enkelte historier er hentet i hhv. dagbladet *Nationaltidende* og ugebladet *Familievennen*, som følger:

De halte fra Kurowiza: *Die Hinkenden von Kurowiza.* Her efter *Nationaltidende* 2.-3. september 1879.

Det bedste middel: *Das beste Mittel.* Her efter *Nationaltidende* 3.-4. juni 1880.

Skattegraveren Basyl: *Basyl der Schatzgraber.* Her efter *Familievennen* nr. 16-19/1881. Oversat af A. Th. J. (Anton Theodor Jacobsen, 1837-1927).

Fru Babette Weinlichs natlige udflugter: *Die nächtlichen Ausflüge der Frau Babette Weinlich.* Her efter *Nationaltidende* 5. maj 1879.

Den hvide dame på Machow: *Die weiße Frau von Machow.* Her efter *Familievennen* nr. 18/1882 (30. april 1882). Oversat af A. Th. J. (Anton Theodor Jacobsen, 1837-1927).

Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Iosif Evstafevich Krachkovsky (1854-1914): *Sensommeraften i Ukraine*.

ISBN 978-87-7628-093-2
1. ebogsudgave

www.ebib1800.dk

